

महान् त्रिकोरड मठका, जवळपास न एकादं घर किंवा पाण्याचं साधन, ओढा, तलाव, इन्द्रिय, ल्यारु काहीच सुवेता. इतक्कात एक गवळी आला, नि म्हणाला, “तुला फार नहान नि भूक लागलेली दिसतेव! हे दूध वे. अगदी उत्तम नि ताजं आहे. हे पी म्हणजे वर वाटल, घानाकडे लक्ष लागेल!”

‘एका’ म्हणाला, ‘यज माझापाशी पैसे नाहीत! उद्या देईन!’ ‘चालेल!’ गवळी म्हणाला, सावेकाची ‘एका’ स्वामीपाशी आला. स्वामींनी विचारलं, ‘कसं काय वाटलं तुला?’

‘अगदी आन! उद्याही तिथं जाईन!’ एकनाथ म्हणाले.

दुसऱ्यां दिवशीही तोच प्रकार! गवळी आला नि दूध देऊन गेला. तेव्हा ‘एका’ म्हणाला, ‘मी स्वामींनवळ पैसे मागायला विसरलो. उद्या मात्र नकी देईन!’

सावेकाची स्वामीपाशी आल्यावर अध्ययनाच्या गोष्टी झाल्यावर एकनाथ त्यांना म्हणाला, ‘वाल मी विसरलो तुहाला सांगायला!’

‘काय सोनणार होतास?’ स्वामींनी विचारलं.

‘एका गवळ्यानं मला दोन दिवस अगदी छान दूध दिलं नि माझ्या कामात मदत केली. मी आता अगदी ताजातवाना झालोय! त्याला पैसे दिले पाहिजेत!’ नाथ म्हणाले.

‘काही नकोत पैसे द्यायला! तो आपलाच आहे रोजचा!’ स्वामी.

‘मला नाही कळले आपण काय म्हणता ते !’ नाथ.

‘अरे नाथ! कधी मधी माझ्या शेजारी येऊन बसतात ते....’ स्वामी.

‘म्हणजे ! दत्त गुरु? ’ ‘होय, होय! ’ स्वामी म्हणाले. ‘किती मी भाग्याचा! ’ नाथ.

असेच आहेत आपले शिरडीचे ‘साईराम! ’ ‘ज्यांची भक्ति निर्मल, चोख त्यांना त्यांचा अनुग्रह क्षायचाच हे निश्चित. अन् साईबाबा तरी दुसरे कोण? ते तर गुरुदेवंच. दर गुरुवारे शिरडी भक्तांनी फुलून जाते. कुणाला धड दर्शन होत नाही. पण भक्तही चेंगट. त्यांच्या फायावर भक्तांक नमविल्याशिवाय ते तिथून दूर होणारच नाहीत. अशा वेळी जिभेवर ‘स्वृपति गधव राजाराम। पर्तीत पावन साईनाम’ जय श्री सदगुरु साईमहाराज! ह्या ओळी लोकल्याशिवाय रहात नाहीत. असा आहे हा सदगुरु महिमा.

शिक्षक म्हणजे गुरु नव्हे, गुरु हे गुरुच असतात

— सौ. रेखा भा. माहीमकर

अमरज्योती को.हा. सोसायटी,

बिल्डिंग नं. २२, प्लॅट नं. १६, २ रा मजला,

चार बंगला, ज.पी. रोड, अंधेरी (पश्चिम),

मुंबई-४०० ०५८.

‘गुरु’ या शब्दाची योग्यताच खूप महान, पवित्र अशी आहे. गुरुच्या ठायी विद्वत्ता, सिद्धीयोग, तपश्चर्या, आदी गुण असतात. त्यांनी ते त्यांगांनी महत् प्रयासांनी मिळविलेले असतात. म्हणूनच त्यांच्या रोमारोमांत परमेश्वर असतो. गुरुला शरण गेल्यावर देव सुझा

वाकडं करू शकत नाही असे आपण ऐकतो. चांगले सज्जन गुरु आपल्यास भेटले की, ते आपल्याला पैलतिरी नेतात. मोक्ष मिळतो. जन्ममरणाच्या फेन्यातून सुटका होते. विचार शुद्ध पवित्र होतात.

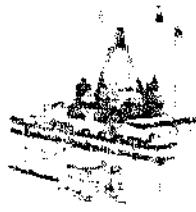
याच करिता गुरु म्हणजे शिक्षक नव्हे. पुरुष शिक्षकांना आदर व्यक्त करण्यासाठी 'गुरुजी' म्हणतात. पण ते गुरु नव्हते. शिक्षक व गुरु एकच असणे शक्य नाही. उदा. शिवाजी महाराजांचे शिक्षक दादोजी कोंडदेव तर गुरु 'रामदास स्वामी' होते. दादोजींनी शिवाजी महाराजांना सर्व विद्येत पारंगत केले. वेळोवेळी योग्य सल्लाही दिला पण राजकारभारपासून लांब राहून, अलीप्त ठेवून योग्यवेळी सल्ला, सूचना करणारे त्यांचे गुरु रामदासस्वामीच होते. इतकेच नव्हे तर अडचणीच्या वेळी त्यांनी मदतही केली.

शिक्षक विद्यार्थ्यांना ज्ञान देतो. बाल मनाची जपणूक करतो. चांगले संस्कार करतो. ब्रह्मेरील समाजातील घडांमोडी सांगून जीवनमार्गातील अडचणीपासून सावध करतो. चांगल्या तळ्हेने जगण्यासाठी योग्य व लायक असे बोधामृत पाजतो. पण हे सारे त्यांचे स्वतःचे नसतात तर महान् संताचे म्हणजे गुरुचे असतात. ५० विद्यार्थ्यांना सार्वाना सारखेच असे तत्त्वज्ञान देता देता विद्यार्थी मोठा होऊन उत्तम नागरिक झाला की, शिक्षकाला कृतकृत्य झाल्यासारखे वाटते. त्यांतील काही गुंड झाले तरी शिक्षक हळहळ व्यक्त करण्यापलिकडे काहीच करीत नाही.

चांगला नागरिक झाल्याची शिक्षकाला कृतकृत्यता वाटली तरी सांसरिक जीवनात व्यक्तीला असंख्य अडचणी येतात. तेव्हा त्याला जाणवते, आपली संसाररूपी नाव डगभगणारी आहे. वादळ आले तर ती नक्की डुबणार. तेव्हा ती हाकायला. योग्य नावाडी हवा. हे नावाड्याचे कार्य खरे गुरु करतात (खरे ते गुरु कारण हल्ली भोंदुगिरीच जास्त दिसते.). हे गुरु त्याला योग्य मार्गदर्शन करतात.

गुरु कोणाला मानावे हे अर्थातच प्रत्येक व्यक्तीचा वैयक्तीक प्रश्न आहे. मी श्री बाबांना गुरु मानते. त्यांनी आपल्या सिद्धीयोगांनी खूप चमत्कार केले. शिवाय कित्येकांना योग्य सल्ला दिला, मार्गदर्शन केले. स्वामी साईशरणानंद, साकोरीचे महाराज यांच्यासारखा महान विभूतींना त्यांनी ज्ञानरूपी मार्गदर्शन केलेच शिवाय त्यांच्या जीवनाची काळजी त्यांनी घेतली. इतकेच नव्हे तर सिद्धीयोगावर ते विलेपालं, मुंबई येथे गेले व घरची खबर आणली. तसेच तांदळाचे सोने करून दैवी चमत्कार करून दाखविले. हे काम शिक्षकाला जमते का?

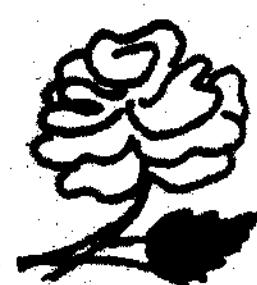
आज आपल्यात बाबा नाहीत पण 'श्रद्धा व सबूरी' या दोन गोष्टी लक्षात ठेऊन अंतःकरणापासून बाबांना मारलेली हाक त्यांना पोहचते. त्यांना मोठ्या लाचाची जरूरी नाही. भक्तामध्ये खरा भक्तीभाव हवा. प्रारब्धाने भोगायला लागणाऱ्या गोष्टी बाबा सहज सुलभ करतात. बाबा आपले भोग स्वप्रात भोगायला लावतात आणि त्यापासून आपली मुक्तता करतात. म्हणजेच गुरु काय करू शकत नाहीत. सर्वच गोष्टी ते आपल्या भक्तांसाठी करतात. त्यांचे आजार बेरे करतात. त्यांच्यावर पूर्ण लक्ष ठेवतात व भक्तिमार्गकडे नेतात. त्यातूनच मोक्ष मिळतो.

प्रत्येकजण आपल्या आईला पहिला गुरु मानतो. आई ही गुरुच आहे. ती शिक्षिका नाही. इथे सुद्धा खन्या अर्थनि जी आई असते, तिच गुरु असते. आई मुलाला खायला, प्यायला, चालायला शिकवते. कदाचित् अनपढ आई लिहायला, वाचायला शिकवेलच असे नाही. पण ही आई आपल्या मुलाला पूर्णपणे जाणून घेते. वेळोवेळी गोष्टीरूपाने, रागावून, समजावून, नाना प्रकाराने ती त्याला चांगलं बनविण्याचा प्रयत्न करते. त्याच्या आजारात काळजी करतेच शिवाय त्याच्या दुःखात सहभागी होऊन त्याला योग्य मार्गदर्शन करते, सल्ला देते. त्यावेळी ती त्याचं अंतमन जाणून घेते. त्याची अवस्था स्वतः अनुभवते कारण त्याच्यात ती एकरूप झालेली असते. ती दुःखात सहभागी होते तशी आनंदाने मोहित झाली तरी बेहोश होत नाही. अधिक पुढे जाण्यासाठी अधिकाधिक प्रोत्साहन देते. त्याच्या बालमनावर संस्कार करण्यासाठी स्वतःच्या कृतीने देवधर्म, आचारविचार, वागणूकीने करते. फक्त सल्ल्याने नव्हे. आपली साईमाऊली अशीच नाही कां? रोजची पूजाअर्चा, रामनवमीउत्सव इत्यादी करत असत. आई मुलाच्यात अंतर्बाह्य बदल घडवते. तसेच गुरुही असतात.

आईचा महिमा सांगते हं. मे महिन्याची सुट्टी पडली. शाळा बंद झाली होती. फारस काम नव्हतं. अचानक एक वाईट स्वप्र पडलं. मन उदास झालं. जणू स्वप्राचा भाग मी स्वतः अनुभवत होते. अर्थात मन बेचैन असले की रागाचा पारा चढतोच. काही म्हणून काही सूचत नव्हतं. सगळं वाकङ्गच दिसत होतं. अगदी बाबांना सांगायलाही मन धजत नव्हतं. एक दिवस फारच असह्य झालं. आईला पत्र लिहिलं. पत्रात काय लिहिलं. कुणास ठाऊक? तिसन्या दिवशी आई लोणावळ्याहून हजर. येताच क्षणी मला कुशीत घेतले. अश्रूचा पूर व्हायला. फक्त डोक्यावरून हात फिरवला. ना रागवणं ना प्रेमाने काही बोलणं. पण तिने जे काही सांगायचे होते ते वेळोवेळी जावयांशी, मुलांशी बोलताना वचनांच्या रूपाने सांगितले. स्वयंपाक करताना कान बाहेर होते. त्यातील प्रत्येक वचनाचा अर्थ उमगत गेला नि मन शांत झालं. आई ही गुरु नव्हे कां? ना उपदेश! ना सल्ला. वागणूकीतून मुलीला शिकवण देणारी आई विरळाच! ती का आली हे कोणालाच समजले नाही. फक्त मी उमगले नि कृतकृत्य झाले. अशा आईला शतशः प्रणाम! बाबांना धन्यवाद. त्यांच्यामुळेच मला अशी आई लाभली. अशी असते गुरुची किमया. त्यांना काही सांगावे लागत नाही. ते आपल्या भक्ताला सांभाळतात. त्यांचं रक्षण करतात.

तस्मै गुरवे नमः

शिवलोकातून ब्रह्मलोकाकडे

— श्री. चक्रोर आजगांवकर

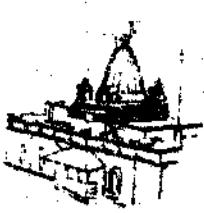
उपसचिव, शिक्षण खाते

वाय ११/१७०, गव्हर्नमेंट कार्टर्स,

वांद्रे (प.), मुंबई- ४०० ०५१.

ऑगस्ट ८६ मध्यील एक सायंकाळ. मी विमानाने उत्तर भारताच्या दिशेने झेपावत आहे. विमान संथ गतीने आकाशातून चालले आहे. सायंकाळच्या सोनेरी उन्हाने किरण सुवर्णकांतीच्या ढगांवर पडत आहेत. विमानाच्या पंख्यावरही चमकत आहेत. खाली पिजलेल्या, उसळत्या, लाटांच्या तांडवा समान दिसणाऱ्या मेघांच्या दर्यावर पिवळे सोनेरी सूर्यकिरण कनकाची उधळण करीत आहेत. सोन्याच्या सागरात उसळणाऱ्या सोन्याच्या लाटा पहात मी वाराणशीकडे चाललो आहे. हे अविस्मरणीय स्वर्णीय दृष्ट मला तसेच अद्यापही नजरेसमोर तरळताना दिसते आहे. हळूहळू विमानाची गति मंद होते. काशीच्या विमानतळवर काही मिनिटांत आम्ही उत्तरणार असल्याची घोषणा हवाई सुंदरीने केली. आम्ही कमरेला संरक्षक पट्टे बांधून बसलो. काही मिनिटांतच मला काशी क्षेत्राचे विहंगम दृष्ट दिसू लागले. शिवाच्या त्या पुराण नगरीत आम्ही उत्तरलो आणि विश्रामधामावर जाऊन विसावलो. प्रथम शिवदर्शन करून मगच पोटापाण्याची व्यवस्था करायचे ठरविले. दुतर्फा दुकानांच्या अरुंद रस्त्यातून आमची गाडी विश्वेश्वराच्या मंदिराच्या दिशेने जाऊ लागली. आता शिवाच्या त्या पौराणिक स्थानाचे व गंगे काठच्या घाटांचे दर्शन क्हावयाचे होते.

आदल्या दिवशीच आम्ही अलाहाबादेच्या त्रिवेणी संगमावर जाऊन गंगा यमुनेचे दर्शन करून ते तीर्थजल मस्तकावर धारण केले असल्याने आता हा शिवदर्शनाचा सोहळा त्या आनंदात भर टाकणार होता. वास्तविक गंगा ही विष्णुच्या पायातून बाहेर पडल्याने तिला विष्णुपदी म्हणतात. शिवाने तिला मस्तकावर धारण केलेले आहे. अलाहाबादच्या त्रिवेणी संगमावर विस्तीर्ण पुलीन (वाळवंट) पसरलेले आहे. कृष्णाच्या स्पशनि व गोकुळवृद्धावनाच्या प्रेमछायेने शामल झालेल्या यमुनेचा येथे पांढऱ्या गंगेशी संगम होतो. सरस्वती येथे गुप्त आहे. शरीरातील इडा, पिगला व सुषुप्तेच्या संगमाचे हे प्रतीक स्थान आहे. भारताच्या या तीन प्राणवाहक नाड्या अलाहाबाद येथे एकत्र येतात. काशीला शिवाचे दर्शन घेण्यापूर्वी मी भूमध्यावरील अकुंठित स्थानावर एकवटणाऱ्या या तीन प्रवाहांशी एकरूप झालो होतो. एका नदितून आम्ही गंगायमुनेच्या पात्रात शिरलो व दोन प्रवाहांचे मीलन पाहिले. ती सायंकाळची वेळ होती. गंगायमुनेच्या पात्राभोवती आसमंतीच्या गावांच्या सीमारेषा दिसत होत्या. वर शुक्राची चांदणी तेजस्वीपणे चमकत होती. काळी यमुना व शुभ्र गंगा यांची जळे बराच काळ एकरूप न होता देगवेगळी वाहताना व पुढे समरस होताना दिसत होती. त्या स्थानी मला अनुभवावयास मिळालेला आज्ञाचक्रावरील योगसंदनांचा तजा अनुभव घेऊन मी काशीच्या सहस्रदलकमळावरील त्या काशीनाथ शिवाच्या दर्शनास चाललो होतो.

देवळा भोवतालचे दुकानांनी किनारलेले बोळ आणि मधून धावणारे शिवाचे वाहक बैल यांना चुकवून पुढे सरावे लागत होते. थोड्याच वेळात शिवाच्या मंदिराचा विस्तीर्ण सोन्याचा कळस, त्यावरील निशाण व सुवर्ण त्रिशूळ नजरेला पडला व मन पर्युत्सुक झाले. आता त्या गौरीहराचे दर्शन होणार होते. परंतु सांबाच्या मंदिरात एक लहानशीच पिढी दिसली. ब्राह्मण पुरोहित तिच्यावर अभिषेक करीत होते. त्यांनी शुभ्र फुलांचा हार माझ्या अंगावर फेकला. तो थंड पाण्याच्या आल्हादक शिडकम्बवासह माझ्या गळ्यात पडला. मी ध्यानस्थ बसलो. माझ्या मस्तकांत शिवस्थानी (ब्रह्मरंथांच्या जागी) एक विलक्षण थंडावा पसरला. मन स्थिर-शांत-उदात्त-उन्मन बनले. बाहेरच्या ४१ डिग्री उष्णतामानाचा व उन्हाचा मला अजिबात परिणाम वाटेनासा झाला. त्या धुंद उन्मन स्थितीत मी मित्रासमवेत शिवध्यान आटोपून काशीच्या मनकर्णिका आणि दशाश्यवेध घाटाचे दर्शन घेतले.

पायऱ्या उत्तरून गंगाजळाला स्पर्श केला. पाणी अशुद्ध असल्याने अधिक भाविकता किंवा अंधशळा दाखविली नाही. फक्त आदरात्मक भाव व्यक्त करून घाटावरून परतलो. तो आजाचक्राचा आणि सहस्रदळाचा उदात्त अनुभव मला पुढे ४८ तास सतत आला.

त्यानंतर पंधरा दिवसात शिरडी ज्ञाण्याचा योग आला असता, द्वारकामार्इत बाबांपुढे ध्यानस्थ बसलो असता, बाबांनी आजाचक्र आणि सहस्राराला चैतन्यस्पर्श करून आनंदसंपद निर्माण केल्याचा पुनश्च गोड अनुभव आला. शिरडीच्या वास्तव्यात द्वारकेत पुन्हा पुन्हा ध्यानस्थ बसून हा आनंदाचा अनुभव श्रीबाबांच्या साक्षीने आणि संगतीने मी पुन्हा पुन्हा स्थिर केला.

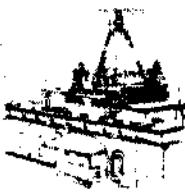
यानंतरचा सेप्टेंबर १९८६ मधील राजस्थानच्या दौऱ्यातील एक अनुभव मांडून हा छोटासा अनुभव लेख आवरता घेतो. मी जयपूरपासून शंभराहून अधिक किलोमीटर अंतरावर असलेल्या अजमीर या शहराकडे मोटारने चाललो आहे. जयपूर या गुलाबी शहरातील गुलाबी पाषाणांचे ऐतिहासिक राजवाडे, संगमरवरी इमारती व महाल पाहून मन स्तिमित झालेलो आहे. या ऐतिहासिक राजधानीकडून मी अजमीर गाठले. तेथून काही मैलावरच ब्रह्मदेवाचे एकमेव स्थान पुष्कर तीर्थ आहे. या पुष्कर तीर्थाची आराध्य देवता विष्णु आहे. त्या मंदिरातील मूर्तीच्या दोहो बाजूस श्रीदेवी व भूदेवी यांच्या सुबक मूर्ती आहेत. पुष्कर तीर्थ पाहिल्यावर पुनर्जन्माचे साकडे सुटते. मग अनायासे चतुर्मुख ब्रह्माच्या एकमेव मूर्तीचे दर्शन का घेऊ नये? मी पुष्कराच्या जळात पाय बुडविले व ब्रह्माच्या दर्शनाने धन्य झालो. येथे विष्णुनी आपल्या हातातील कमल उडवून ब्रह्मदेवाला यज्ञाची जागा दाखविली व यज्ञ करून घेतला. या स्तोत्राच्या दर्शनानंतर मी अजमीरच्या जगप्रसिद्ध खाजा मोहनुदिन खिस्ती यांच्या (गरीब नवाज या नावाने विख्यात असलेल्या) दग्धाच्या दर्शनास गेलो. या दग्धाच्या चमत्कारांची कीर्ती जगभर पसरलेली आहे. हे अवलिया सुफी संत होते. ते मुसलमान राष्ट्रातून भारतात आले व येथें कृपेचा, धार्मिक ऐक्याचा व मानवतेचा संदेश त्यांनी बाराच्या शतकातील हिंदू मुस्लीम राजकर्त्यांना व सर्वसामान्य जनतेला दिला. बंगला देश, पाकिस्तान, मध्यपूर्व या राष्ट्रातून अनेक नेते या दग्धाच्या खास भेटीस येतात. हिंदू मुस्लीम जनता या अवलिया सुत्पुरुषाच्या

कृपाप्रसादाने धन्य होतात. दग्धाच्या पायरीवर पाऊल ठेवताच या महान अवलियाच्या क्रियाशक्तीरूप कृपावलयाचा प्रचंड प्रभाव माझ्या नाडीचक्रावर प्रगटला व मी देहभान विसरलो. शिरडी समाधीजवळ असेच प्रभावलय आहे, तेथून कृपा होते. पण येथील ८०० वर्षे अनुभव देणाऱ्या संताचे शक्तिवलय शेकडो पटीने प्रभावी भासले. मी नतमस्तक झालो. मी तेथून मागे फिरलो व मुंबईस परतलो आणि दोनच दिवसात मी अर्थखात्यातून बदलीद्वारे शिक्षण खात्यात उपसचिव पदी नियुक्त झालो. या बदलांचा भौतिकदृष्ट्या काही अर्थ नसेल. पण त्या सत्पुरुषाचे कृपावलय व सामर्थ्य मात्र माझ्या योगदेहाला जसे भावित झाले, तसे अन्यत्र कोठेही झाले नाही.

साईदेवाची गाणी

जीवन म्हणजे निर्मळ पाणी	गातो मी देवाची गाणी
सर्व देहभान विसरूनी	मीही उभा तुझ्या दर्शनी
तूच माझा चक्रपाणी	लीन झालो तुझिया चरणी
दे मजला तू मधुरवाणी	गातो मी साईची गाणी ॥ १ ॥
साईनामाच्या या भजनी	नाम घेतो व्याकुळ होऊनी
आळवितो मी मंद स्वरांनी	धुंद झालो नाचनाचुनी
मुखी राम साई नयनी	श्याम वसला माझिया मनी
दे मजला तू मधुरवाणी	गातो मी साईची गाणी ॥ २ ॥
माया मोह काम कांचनी	पडलो होतो त्यात गुंतूनी
धावत आलो सर्व त्यागुनी	हाक मारीतो हात जोडूनी
हृदय भरले, नयन अश्रुनी	श्रद्धा भक्ती, प्रेम शक्तिनी
दे मजला तू मधुरवाणी	गातो मी साईची गाणी ॥ ३ ॥
राहिलास तू विश्व व्यापूनी	अंत आणि अनेतातूनी
आणिक गुरुकृपेमधूनी	नामरूपात नदुनीथटूनी
रत्नाकरांच्या करकमलांनी	अर्पिलो मी पुण्य होऊनी
पावन झालो, धन्य जीवनी	गातो मी देवाची गाणी
दे मजला तू मधुरवाणी	गातो मी साईची गाणी ॥ ४ ॥

— श्री. श्रीकांत गो. सावंत
१५/१६, मिनव्हा बिल्डिंग,
माधवदास पास्ता रोड,
दादर, मुंबई-४०००१४.

गुरुवर निःसीम भक्ती कशी असावी

— सौ. सरोजिनी मुख्ये
इंदू.

श्री साईबाबांचे परमभक्त, साईलीला मासिकाचे पहिले संपादक श्री.
काकासाहेब महाजनी यांच्या कन्येचा हा खास लेख आमच्या वाचकांना
नक्कीच आवडेल.

श्री साईनाथ सगुणोपासना मध्ये श्रीकृष्ण जोगेश्वर भीष्म यांनी 'श्री गुरु प्रसाद याचना दशत' यांत 'बाबांचे बळ' या नावाने छापलेले आहे. त्यात गुरुवर किती गाढ श्रद्धा त्यांनी ठेविली आहे हे समजते. कशाचीही अभिलाषा न धरितां सर्वस्वी बाबांवर भार सोपविला आहे. यावरून गुरुभक्ती कशी असावी हे सिद्ध होते. ते म्हणतात, आई वडील दोन्हींही, पत्री, मुलगा, मुलगी, बहीण, सासू, सासरे, सूनबाई, भावजय, सगे सोयरे, जातवाले सगळेही रूसले तरी बाबा मजवर कधीही न रूसोत. केवढी गाढ श्रद्धा.

निष्काम मित्र, सक्काम मित्र, आपले लोक, नातेवाईक, स्त्रिया, मुले, तरुण, वृद्ध लोक न विचारोत, आपली माणसे, साधू, वेदांती, शहाणे, विद्वान, राजा, सन्यासी, भक्त, कवी, क्रष्णीमुनी, योगी, गृहदेवता, कुलग्राम देवी, दुष्ट, भूत, पापिणी, डाकिनी, पशू, पक्षी, कोटक, झाड, दगड, सर्व जीवजंतू, पर्वत, डोंगर, नदी, आकाश, वायु, अग्नी, समुद्र, पाणी, पृथ्वी, यक्ष, अग्नी, चंद्र-सूर्य आदि नवग्रह, आकाशांतील नक्षत्रे, इंद्र, निर्दिय यम, सर्व दिशा, त्रिभुवन, कुणाचाही द्वेश नसो. कशाचीही इच्छा नसो. सदैव घ्यानी मनी हृदयांत साई रूप वसो, गुरुपदी प्रेमळ पान्हा फुटो. सर्व जग साईमय दिसो. परंतु साई महाराज मजुवरी कधीही न रूसोत.

एका गुरुच्या पुढे त्यांना कशाचीही पर्वा नाही अशी गाढ श्रद्धा गुरुवर असली पाहिजे, तरच गुरु प्रसन्न होतो. ज्याची निष्ठा गुरुचरणी आहे, जो गुरु वचनावर धीर घरतो त्यालाच सर्व गोष्टींचा लाभ होतो.

बाबांचे परम भक्त कै. हरी सीताराम उर्फ काकासाहेब दिक्षीत यांची बाबांनी एकदा परीक्षा पहावयाचे ठरविले. बाबा म्हणाले, "जा रे तू सुरा घेऊन ये व त्या बोकडाला वेदना मुक्त कर म्हणजे त्याला मार" हे अध्याय २३ मध्ये लिहिले आहे. पण त्यांनी हे काम मी कसे करू? अशी मनात शंकासुद्धा आणली नाही. कारण त्यांची गुरुद्वचनावर पूर्ण श्रद्धा होती, गुरुसेवेसी ते तत्पर होते. गुरु आजेचा त्यांना आदर होता. काय इट; काय अनिष्ट याचा सर्व विचार त्यांनी गुरु शिरावर ठेणिला लेता. गुरु आजेचिकाय त्यांना स्वतःचा विचार नक्ता. त्यांचे चित नामसारणी, दृष्टी श्री साई समर्थ चरणी, साईच्या ध्यान धारणेकडे वृत्ती होती.

दिक्षितांनी निश्चय केला त्यांना असे सुद्धा वाटले नाही की, बोकड कसा मारू? निरपराध बोकड मरेल, त्याचा आत्मा तळमळले हे महापाप होईल. अंतःकरण घटू करून वाड्यात जाऊन बोकडाला मारण्यास शस्त्र घेऊन आले. तिळमात्रही कचरले नाहीत. ते ब्राह्मण वंशातील असल्यामुळे त्यांच्यावर हा प्रसंग आलेला कसा निभेल. गुरु आज्ञा परिपालन करणे हेच भूषण, हीच सत् शिष्याची खूण. आज्ञा उलंघन करणे हे महापाप वाटले. मग सुरा घटू घरून, हात उंच करून बाबांना विचारिले की, ह्याला मारू का? ते सांगा. खरंच हा आता बोकडाला मारणार हे पाहून बाबा' म्हणाले, 'ऐ जाय राहूं दे. किती तुझी निष्ठृता? ब्राह्मण होऊन हिसा करतोस? कांहीं विचार चित्ताला नाहीं कां?' असे म्हणताच सुरा टाकला व बाबांना म्हणाले, बाबा अमृत वचन हेच धर्मशासन आम्हाला आहे. आम्ही दुसरा धर्म जाणत नाही. आम्हाला लाज नाही. गुरु वचनाचे पालन करणे हेच वेदशास्त्र आहे. शिष्याचे शिष्यपण गुरु आज्ञेचे पालन करण्यातच आहे. सुखी होऊ अथवा कष्टी होऊ. काय परिणाम होईल हे पाहणार नाही. नशिबांत असेल ते घडेल असे काका म्हणाले. आम्हाला एकच माहित आहे, आपले नाव नित्य आठवावे. आपले स्वरूप नयनांत साठवावे. रात्रिंदिवस आज्ञेत रहावे. असा खरा गुरुभक्त असावा.

संत दासगणू महाराजांनाही बाबांनी कथेच्या वेळेला पोषाख उतरवून उघडे राहून उपरणे अंगावर घेऊन कथा कर असा गुरुपदेश केला व ते ही बाबांचे परमभक्त असल्यामुळे मरेपर्यंत त्यांनी बाबांचे वचन पाळिले. धन्य असे भक्त व धन्य त्यांचे गुरु.

गुरुपौर्णिमेनिमित्त श्री साईचरणी कोटिकोटि प्रणाम.

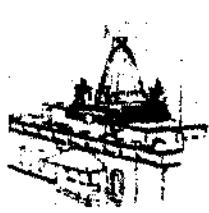

— स्वार्थपोटी —

— श्री. रमेश रघुनाथ चव्हाण

साफल्य, पहिला मजला, खोली क्र. ६,
जी.डी. आंबेकर मार्ग, परेल, मुंबई- ४०००१२.

युद्धाने कधीही समस्या सुटणार नाही असे भगवान श्रीकृष्णाने गीतेमध्ये सांगितले आहे, ते अगदी तंतोतंत खोरे आहे. परंतु स्वार्थपोटी युद्ध हे पौराणिक काळ्यपासून चालत आलेले आहे आणि ते कधीच संपणार नाही. जगाच्या पाठीवर कुठेतरी ते चालूच राहणार आहे. पांडव हे कौरवांचे भाऊ असून सुद्धा स्वतःच्या स्वार्थसाठीच नाही का त्यांनी पांडवांचे राज्य बळकावले. साधुसंत सोडले तर हा स्वार्थरूपी विकार कोणाला चुकलेला नाही कारण त्यांनी आपल्या इंद्रियांवर ताबा ठेवूनच घडीरिपुंवर विजय मिळविलेला आहे. त्यांनी कधीच फलाची अपेक्षा न करता स्वतः झिझून जगाला ज्ञानरूपी प्रकाश दिलेला आहे. आपण सर्व त्या महान संतांचे ऋणी आहोत.

निसर्ग-निर्मात्याने इतरांप्रमाणे वृक्षालासुद्धा जन्माला घातले आहे. त्या वृक्षांनी मानवाकडून कोणतीच अपेक्षा केली नाही, उलट स्वतः उन्हात जळून मानवाला सावली दिली आहे, हे वृक्षाच्या अंगच्या निस्वार्थी गुणांमुळेच ना! मग आम्ही माणसे अशी का वागतो? मला वाटते, चांगल्या गुणांची दुसऱ्यांकडून अपेक्षा करतेवेळी प्रथम ती स्वतःकडून होणे अधिक चांगले. ज्ञानापासून सुख, शांती, आनंद मिळतो. फलापोटी केलेली भक्ती व निस्वार्थी वृत्तीने केलेली पूजा यांत पुष्कळ फरक आहे. निस्वार्थ भक्ती केल्यास आपल्याला परमेश्वराकडे मागण्याची आवश्यकताच भासणार नाही. आपले इच्छित आपोआप सफल झाल्याशिवाय राहणार नाही. परमेश्वराने असे सांगितले आहे की, जो भक्त मला श्रद्धापूर्वक पान, फूल, जल अगर काहीही अर्पण करील ते मी सगुण-रूपात येऊन ग्रहण करेन.

स्वार्थापासूनच द्वेष, मत्सर वा तिरस्कार यांचा जन्म होतो. एका कुटुंबातील सख्खे भाऊ सुद्धा स्वार्थापोटी एकमेकांचा खून करायला घाबरत नाहीत. मग एखाद्या गावाची गोष्ट तर सोडाच! तेथे सुद्धा खोतकी, पाटीलकीसाठी वाद उत्पन्न होतात आणि त्यातूनच गावाचे दोन भाग होतात, मारमाऱ्या होतात. दुसऱ्याची जमीन बळकावण्याचे प्रकार काही देशांत तर सरास चालू आहेत. आणि याचे पर्यवसान युद्धात होते. आपल्यापेक्षा कोणीही वरचढ होऊ नये म्हणून सबळ राष्ट्रांमध्ये शस्त्रात्र स्पर्धा चालू असते.

अशा ह्या स्वार्थी जगतामध्ये आपल्याला आवशकता आहे ती अशा महान संताची की, ज्यामध्ये कुठल्याही विकारांचा लवलेश नसेल, ज्यांनी जगाला सर्वधर्मसमभावाची शिकवण दिली अशा महान विभूतीची. आज देशामध्ये अराजकता एवढी पराकोटीला पोहचलीय की, पुन्हा श्री साईनाथांनी अवतार घेऊन या पृथ्वीतलावर यावे व जे अज्ञानाने, अधमनि वागत आहेत, त्यांना मानवतेची शिकवण देऊन ह्या देशाला वाचवावे. कारण असाच जर मानव संहार चालला तर पुढे प्रेते जाळायला सुद्धा कोणी शिल्लक रहाणार नाही. परंतु तरीही विश्वास वाटतो तो भगवान श्रीकृष्णाने दिलेल्या वचनाचा —

यदा यदाहि धर्मस्य ग्लानिर्भवती भारत

परित्राणाय साधुणाम् विनाशायच दुष्कृताम्

धर्मसंस्थापनार्थाय संभावामि युगे युगे ॥

श्री साईलीला दिवाळी १९८७ अंकाची तयारी सुरु

भक्तांना आलेल्या श्री बाबांच्या विविध, चमत्कारिक अनुभवांचा भरगच्च १२८ पानांचा चित्ताकर्षक व वाचनीय अंक २० ऑक्टोबर १९८७ रोजी प्रसिद्ध होईल. तुमचे अनुभव ३० ऑगस्ट १९८७ पूर्वीच श्री साईलीला कार्यालयात पोचावेत. सामान्य अनुभवांना या अंकात प्रसिद्धी दिली जाणार नाही. तुमचे प्रखर व ताजे अनुभव थोडक्यात लिहा.

श्री साईलीलाकडे या दिवाळी अंकासाठी कविता अजिबात पाठवू नयेत.

— का. संपादक

श्री साईची प्रेरणाशक्ती

— श्री. वि.म. हटवार
१४९, रेशीम बाग,
नागपूर- ९.

माणसाला वैभव प्राप्त झाले तर त्याला अहंकार चढतो, पण सौजन्य व लीनता असेल तर गर्व होणार नाही. माणसाचे शील आणि सौजन्य श्रेष्ठ असेल तर ज्ञानप्राप्ति होईल. सद्गुरुच्या सानिध्यात सदाचरणाने आध्यात्मिक लाभ होईल. संतश्रेष्ठ आपल्या चारित्र्याने चरित्र घडवितात. ईश्वरी अंशापासून उत्पन्न झालेले अवतार शक्तीसंपत्र असतात. वेळप्रसंगी लोकांच्या श्रद्धेस उत्तेजना देण्यास ते शक्तीदर्शन करतात पण उद्देश सर्वांना अंधकारातून प्रकाशाकडे नेण्याचा असतो. मानवाच्या कल्याणाकरिता त्यांचे अनुष्ठान होत असते.

माणसाने थोड्याअधिक सुखसोयी प्राप्त करून जीवनाच्या आध्यात्मिक बाजूकडे लक्ष द्यावे. श्री साईनाथांनी सार्थ शिकवण दिली आहे. शिर्डीचा त्यांचा नित्यक्रम ते फार नियमाने पाळत असत. पहाटे उठून धुनीपाशी बसते. नंतर शौचविधी, मुखमार्जन आटोपून काही वेळ स्वस्थ बसत. काही भक्तमंडळी नियमित येऊन सेवा करीत. नंतर भिक्षेला जात असत. भिक्षेसाठी नेमक्या पाच ठिकाणी जाऊन उभे राहत. जे येईल त्यातील थोडेसे खाणे झाल्यावर बैठकीत श्री साईनाथ जमलेल्यांना गोष्टीरूपाने बोध करीत. बैठकीनंतर ते लेंडीवर जात. तेथे एक तास थांबून मशिदीत परत आल्यावर दोन वाजेपर्यंत मशिदीत असताना दर्शनास आलेली मंडळी पूजा, आरती करीत. सर्वांचे जेवण झाल्यावर महाराज पुन्हा लेंडीवर जात. तेथून परत आल्यावर सायंकाळ होईपर्यंत मशिदीतच बसत. संध्याकाळी थोडे बाहेर फिरण्याचा नित्यक्रम असे. श्री साईच्या बोलण्यात उपस्थित असलेल्या मंडळीच्या मनातील विचारांचा खुलासा होत असे. त्यामुळे श्रद्धेने येणाऱ्या भक्ताचे हित होत असल्याने दर्शनार्थींची संख्या वाढत जाऊन अनेक लोक शिर्डीस वारंवार येऊ लागले. श्री साईबाबांच्या अद्भूत लीला, उपदेश, भक्तानुभव तसेच नित्यक्रम, आहारविहार, शयन, चिलीम, उदी, उदारता, सर्वज्ञता, मनोगत कथन याने शिर्डीनिवासी भारावून गेले होते. भक्ति, ज्ञान, वैराग्य, दया, क्षमा, शांति व सर्वांच्या कल्याणाचा पवित्र साक्षात्कार सर्वांना नित्य घडत असे. श्री. अण्णासाहेब दाखोळकर उर्फ हेमाडपंतांनी आपल्या सर्व कुटुंबासह जेव्हा श्री सद्गुरु साईनाथांचे दर्शन घेतले, त्या भेटीचा आनंद वेगळाच होता. महाराजांनी सूचक रूपाने त्यांचा पूर्व इतिहास सर्वांदिखत सांगितला. तो सर्व ऐकून हेमाडपंत थळे झाले. इतकेच नव्हे तर त्यांची प्रेरणाशक्ती जागृत झाली व श्री साईसच्चरित ग्रंथाचे पवित्र साहित्यिक कार्य त्यांच्या हातून घडले. त्यांनी आपल्या आयुष्यात प्रपंच करून परमार्थही उत्तम प्रकारे साधला.

ईश्वरी अंशाचे प्रेरित झालेले अवतारी श्रेष्ठ संत मानवी जीवाच्या कल्याणाकरिता तळमळत असतात. त्यांच्या वेदना तेच सहन करू शकतात. साधकाने ध्येयप्राप्तीकरिता

सद्गुरुच्या आशिर्वचनांनी प्रेरित होऊन प्रयत्न केला पाहिजे. प्रेम, भक्ती, श्रद्धा व सबुरीने आपल्या इष्ट देवतेला प्रसन्न करून घेता येते ही त्यांची शिकवण सदैव लक्षात ठेवून वागणे हितकारकच नाही तर कठोण प्रसंगीही संयमाने यशप्राप्ती करून देणारी गुरुकिल्ली आहे. म्हणून सर्वाथनि शिर्डी क्षेत्र जागृत स्थान झाले आहे. शुद्ध भाव व श्रद्धाभक्ती असेल तर मनोरथ पूर्ण होतात.

राजापूरची परमपवित्र गंगामाई

— श्री. शरदचंद्र शेरे
'साईस्मृती', १७७९,
मारुती आळी,
खलागिरी- ४१५६१२.

गंगामाई हे राजापूरकरांचे, तसेच उभ्या महाराष्ट्राचे श्रद्धास्थान. एक भाग्यस्थान. सांत्या भारतभर प्रसिद्ध असलेली राजापूरची ही पवित्र गंगामाई म्हणजे आजच्या विज्ञान युगातील सृष्टी चमत्कार म्हणावा लागेल. या गंगामाईच्या पाण्यात अनेक गुणधर्म आहेत.

सांत्या जगाचा कौतुकाचा विषय असलेली ही राजापूरची पवित्र गंगामाई चंद्र-चित्रा युतीच्या शुभदिनी म्हणजे मंगळवार ता. १७।३। १९८७ रोजी पहाटे २.३५ च्या दरम्यान राजापूरला प्रगट झाली. गंगामाईच्या आगमनापूर्वी सतत चार ते पाच दिवस सोसाठ्याचा वारा वाहात होता. आपल्या आगमनाची आनंददायी वार्ताच जणू गंगामाईने वान्यावर पसवरली होती.

माझ्या कोकणाच्या ठायी।

प्रगटते पवित्र गंगामाई ॥

आकस्मितपणे प्रगट होऊन गुप्त होणारी ही गंगामाई गेल्या तीनशे ते चारशे वर्षांहून ही अधिक काळापासून महाराष्ट्रात भाविकतेचा, श्रद्धेचा, कौतुकाचा विषय बनली आहे. या गंगामाईचे उगमस्थान राजापूरच्या आग्रेय दिशेस चार ते पाच किलोमीटर डोंगरभागात एका निसर्गरम्य टेकडीवर आहे. तर त्याच डोंगराच्या पायथ्याशी गंगास्थानापासून एक किलोमीटर अंतरावर उन्हाळा हा गरम पाण्याचा बाराही महिने वहाणारा झारा आहे.

भगीरथाने भगीरथ प्रयत्नाने गंगा आणली असे म्हणतात. परंतु ही गंगा हिमालयाकरून निघून पूर्व समुद्राला मिळते. ती महाराष्ट्रापासून अर्थात राजापूरपासून हजारो मैल दूर आहे. मात्र राजापूरची गंगा ही डोंगरमाथ्यावर प्रगट होऊन ती तेथेच काही दिवसांनी गुप्त होते.

गंगेच्या ह्या आगमनाच्या अनेक कथांपैकी एक कथा अशीही आहे की, 'कोण्या

एका शेतकऱ्यासाठी ही गंगामाई येथे प्रगटते. हा शेतकरी म्हणे दरवर्षी काशीच्या गंगेच्या वाच्या करीत असे. परंतु पुढे वृद्धत्वाने थकल्यामुळे त्याच्याने चालणे जमेना. एके दिवशी हा शेतकरी आपल्या शेतामध्ये नांगरीत असता विसाव्यासाठी वटवृक्षाच्या छायेत बसला परंतु मनामध्ये धावा मात्र गंगामाईचा चालू होता. आणि काय आश्वर्य! त्या शेतकऱ्याच्या भक्तिवर प्रसन्न होऊन गंगामाईने आपल्या भक्ताला दृष्टांत-कृपाशीर्वाद दिला आणि ती त्या शेतकऱ्याच्या शेतामधील एका वृक्षाखाली अवतीर्ण झाली.

गंगेच्या चौदा कुंडांपैकी प्रमुख कुंडांतून आजही गंगा प्रगटते तेव्हा नाचण्यांचा कोंडयासारखा भुसा आजही गंगा मुखापूर्वी वहातो. तसेच गंगेच्या या उत्पत्तीवरून ही काशीची गंगा राजापूरला येते असे म्हणणे शक्य आहे. कारण जेव्हा राजापूरला गंगा प्रगटते तेव्हा काशीच्या गंगेची एक पायरी पाणी कमी होते असे म्हणतात. घोऱ्यांघोऱ्यां पाऊस पडत असतानाही ज्या गंगेच्या कुंडांत पाण्याचा एक थेबही साठत नाही तर भर उन्हाच्यामध्ये आजुबाजूला विहिरी, नदी, नाले, तलाव आटले असतानाही या गंगेच्या कुंडांत मात्र सतत घोऱ्यांघोऱ्यां पाणी वहात राहते, वहात आहे. अशी ही गंगामाई निसर्ग सृष्टीचा एक भव्य-दिव्य चमत्कार आहे.

ही गंगामाई दर तीन वर्षांनी आगमन करते. तसेच तीन वर्षे, तीन महिने, तीन आठवडे, तीन दिवस आपले वास्तव्य ठेवते आणि पुन्हा गुप्त होते. या मर्यादित दिवसांत लाखो भाविकांना तिचा लाभ होतो. राजापूरच्या गंगेचा मुहूर्त कोणताही ज्योतिषी किंवा धर्ममार्तंड ठरवू शकत नाही. ही गंगामाई स्वतंत्र आहे. ती आपल्या इच्छेप्रमाणे प्रकट होते व गुप्तही होते. ती दर्शन देईल तोच मुहूर्त व तीच तिची पर्वणी.

या गंगास्थानाचा संपूर्ण परिसर जांभ्या दगडाच्या चिन्यांनी बांधकाम केलेला आहे. मुख्य वटवृक्षाच्या बुंध्याशी एका छोट्या कुंडांत तिचे प्रथम आगमन होते. व नंतर सर्व कुंडांत तिचा प्रवेश होत जातो. एक प्रचंड मोठे गाईचे तोँड असलेले काशी कुंड असून इतर चौदा कुंडे आहेत.

तीन-चार पातव्यांवर असलेल्या या कुंडांत एकाच वेळी गंगामाई प्रगट होते. तिचे पाणी फार गार नसून साधारण उष्णच असते. या प्रत्येक कुंडात तिच्या उदकाचे उष्णतामान वेगवेगळे आहे. तसेच त्याची चवही निरनिराळी आहे. ही गंगा म्हणजे केवळ इरा नव्हे! चौदा कुंडांत चौदा प्रकारे प्रगट होऊन ती आज विज्ञानाला आव्हान देत आहे.

राजापूरची गंगामाई ही सृष्टी चमत्काराचा एक दिव्य साक्षात्कार आहे. आपल्या शोधक बुद्धीला पडलेले ते एक कोडे आहे, हे जसे खेरे तसेच भाविकांच्या भक्तिला, भावनेला आलेला तो एक उमाव्या आहे.

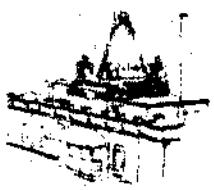
अशी ही राजापूरची — नव्हे उभ्या कोकणची ही गंगामाई पवित्र आहे, पावन आहे.

जय गंगे, भागीरथी

चिदानंद शिव सुंदरतेची

पावनतेची तू मूर्तिझ

जय गंगेऽ भागीरथीऽऽऽऽऽ

श्रीसाईंची अगाध लीला

— सौ. उषा प्र. अधिकारी

बंदर रोड, रत्नगिरी.

श्रीबाबा शिरडीत आले, त्यांचे अनेक चमत्कार पाहून, निसर्गावर असलेली त्यांची अफाट, अमर्याद सत्ता पाहून त्यांच्या भोवती भक्तमंडळीचे जे वलय निर्माण झाले त्याला मोजमापच नव्हते. या भक्त मंडळीत बाळाजी सुतार नावाचा एक अगदी गरीब भक्त होता. परिस्थिती अगदी बेताची आणि त्यात ८ मुले. दहा माणसांचा निर्वाह चालवणे सोपे नव्हते. कसेबसे अन्न मिळाले तर मिळाले नाहीतर उपाशी अशी स्थिती होती. श्री बाबांचे अलौकिकत्व त्याच्या नजरेला आल्यावर तोही बाबांची भक्ती करू लागला. श्रीबाबांकडे जाऊ लागला. श्रीबाबा त्याची मूक भक्ती जाणून असल्याने त्याला द्वारकामाईची प्रायरी चढू देत नसत. उलट एकदा ते त्याला म्हणाले, “बाळा, पोरांचा नीट सांभाळ कर. उगीच इकडे तिकडे भटकू नकोस. मुले उपाशी मरतील. माझ्यावर विश्वास ठेव. अल्लामिया त्यांचा सांभाळ करील.” श्रीबाबांनी बाळाला द्वारकामाईत येऊ दिले नाही तरी त्यांची कृपादृष्टी त्यांचे कुटुंबावर होती. अन्नवस्त्राला कधी तोटा पडला नाही. पुढे बाबा समाधिस्थ झाले. बाळा सुताराचा मोठा मुलगा अप्पा लोकांच्या शेळ्यामेंड्या, गाई राखी व घरात मदत करी. हे काम करता करता तो नित्यनियमाने देवळात जाऊन भजनात रंगे. त्याला अजिबात लिहायला, वाचायला येत नव्हते. त्यावेळी श्री. काकासाहेब दीक्षित नित्य भागवत वाचत असत. ते तो ऐकायला जाई.

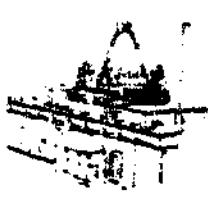
एके दिवशी त्याच्या मनाने आपल्याला लिहायला वाचायला यावे असा ध्यास घेतला. तो उठला आणि श्रीबाबांच्या समाधीवर डोकं ठेवून म्हणाला, “बाबा, मला लिहायला, वाचायला येत असते तर मी पण आपल्या दखारात पोथी वाचली असती. आपण मला विद्यादान केले नाही म्हणून मी असा मूर्ख राहिलोय. मी आता काय करू? मला विद्या द्या.” गहिवरून केलेल्या या प्राथनेने शिरडीचा परमेश्वर हेलावला. तो लगेच बाळा सुताराच्या स्वप्नात जाऊन म्हणाला, “बाळा, अरे, अप्पाला शिकव. मी पाठीराखा आहे. काळजी करू नकोस.” स्वप्नातल्या या आदेशावर विश्वास ठेवून बाळा सुताराने अप्पाला शाळेत घातले. अप्पाने एक वर्षात तीन इयत्ता पुऱ्या केल्या व पुढच्या विद्यार्थ्यांना गाठले. आश्वर्यचकीत मुद्रेने त्यांनी विचारले, “हे कसे काय झाले?” अप्पा म्हणाला, “मी काय सांगू? ही माझ्या बाबांची किमया. त्यांनीच मला शिकवले.” पुढे पाचवी इयत्ता पूर्ण करून अप्पाने शाळा सोडली. बाळा सुतारही सर्वांना खायला प्यायला मिळत होते. अप्पाची पाचवी यत्ता पूर्ण झाली तो लेखन व वाचनात तरबेज झाला. एकदा श्री. काकासाहेब दीक्षितांना गाठून तो म्हणाला, “काकासाहेब, मला पोथी वाचायला शिकवता का?” काकासाहेब म्हणाले, “मी कोण शिकवणार? बाबाच तुला शिकवतील. मात्र तू रोज पोथीला येत जा हं! त्याप्रमाणे तो न चुकता पोथी ऐकायला जाऊ लागला. त्याला पोथी वाचनाचा जो ध्यास लागला होता, तो श्रीबाबांनी जाणला. एका रात्री त्याला स्वप्र

पडले की, तो पोथी वाचत आहे आणि बरीच मंडळी ती ऐकत आहेत. त्याप्रमाणे पुढे आठ दिवसांनी काकासाहेबांनी त्याला पोथी वाचायला सांगितले व आपण काही कामासाठी मुंबईला निघून गेले. अप्पा नित्यनियमाने देवळात रोज पोथी वाची पण त्याला तिचा अर्थ कळत नसे. पोथी वाचून झाली की बांधून ठेवायची असे सतत होऊ लागले. त्याची त्याला फार लाज वाटू लागली. श्रोते मंडळीही पोथीचा अर्थ सांग असा आग्रह करू लागली. तेव्हा तो म्हणाला, “लोक हो, मला माझ्या बाबांनी विद्या शिकवली, पोथी वाचायलाही त्यांनीच शिकवले. आता पुन्हा स्वप्रात येऊन ते मला पोथीचा अर्थ सांगतील आणि निरूपणाचा आदेशाही तीच माझी माऊती मला देईल. तेव्हा मी पोथीचा अर्थ सांगेन. आता मात्र माझी तेवढी पात्रता नाही.” यावर मंडळी म्हणाली, “तुमची श्रीबाबांवर अपार श्रद्धा आहे तेव्हा तुमच्या आवडीप्रमाणे करा. श्रीबाबा तुम्हाला पोथीचा अर्थ सांगतील तोपर्यंत नुसती पोथी मात्र वाचा हं!”

पुढे काही दिवस गेले. वैकुंठ चतुर्दशीच्या दिवशी बाबा अप्पाच्या स्वप्रात गेले आणि म्हणाले, “पोथीचा अर्थ सांगायला उद्यापासून सुरुवात कर. मी पाठीशी आहे.” त्या दिवशी अप्पाला जो हर्ष झाला त्याचे वर्णन कसे करावे? त्याने श्रीबाबांची आज्ञा पाळून मनोभावे त्यांना वंदन करून पोथीचा अर्थ सांगायला सुरुवात करून श्रोत्यांची मने जिंकली. त्याच्या प्रेमळ व रसाळ वाणीने श्री ज्ञानेश्वरी व भागवत यांचा अर्थ लोकांना समजू लागला.

अप्पाचे एवढ्यावर समाधान होईना. आता आपण स्वतः कीर्तन करावे असे त्याला वाटू लागले. मुळात आवड, अभ्यासू वृत्ती आणि परिश्रमांची तयारी असल्याने त्याने संतांचे सुमारे २५०० अभ्यंग पाठ केले. पुष्कळसे संत वाङ्मय वाचून काढले. आपले पहिले कीर्तन साई दरबारातच करायचे असा हेतू घरून त्याने कीर्तनाची तयारी केली व आपला हेतू श्री. काकासाहेब यांस कळवला. श्री. काकासाहेब स्वतः उच्च शिक्षित शिवाय श्रीबाबांचे प्रिय भक्त, श्री ज्ञानेश्वरी व श्री रामायणावर अधिकार वाणीने बोलणारे पण अतिशय सालस व नम्र वृत्ती असे असल्याने अप्पाची ही प्रगती पाहून त्यांना आनंदच वाटला. ते म्हणाले, “अप्पा, आज गुरुवार आपल्या श्रीबाबांचा वार आजच तू कीर्तन कर.” त्याप्रमाणे श्री. काकासाहेब दीक्षित व इतर सुशिक्षित मंडळींच्या उपस्थितीत अप्पाने आपले पहिले वहिले कीर्तन केले. ते इतके अप्रतिम झाले की, सर्व मंडळी अप्पावर खूष झाली.

पुढे अप्पाचे लग्न झाले. घरात भाऊबंदकी सुरु झाली. सर्व भाऊ वेगळे झाले. अप्पाच्या डोक्यावर ३५० रु. चा कर्जाचा बोजा. तो गरीब, साधाभोळा. गावात तशी ओळख नाही, कुठे पत नाही. तो भजन कीर्तन करी तरी त्याला लोक गुराखीच समजत व कोणीही मदत करीना. पुढे वाट पाहून सावकारांनी कर्जाचा तगादा लावून फिर्यादही केली. तेव्हा भीतीने तो घर सोडून पळून गेला. जिथे जाईल तिथे तो गरिबीने हैराण झाला. संकटामागून संकटे येऊ लागली. ‘काय करावे कसे करावे’ या विचाराने वेड लागायची पाळी आली. कर्ज फिटत नाही, संसार करता येत नाही व परमार्थ पण नीट

साधत नाही. अशातच एका सावकाराने तुला तुरुंगाची हवा दाखवतो अशी धमकी दिली. बिचारा अप्पा! तो भयंकर घावरला व दुसऱ्या गावी पळून गेला. अनंत आपत्ती भोगून तो हवालदिल झाला आणि बाबांना शरण जाऊन म्हणाला, “बाबा, काय ही माझी अवस्था? मला असे छळायचे होते तर मला जन्माला तरी कशाला घातले? मी मेलो असतो तर बेरे झाले असते. म्हणजे माझी अशी फजिती मला उघड्या डोळ्याने बघायला लागली नसती. आता माझे कर्ज तरी फेडून टाका, नाहीतर मला मरण तरी द्या.” ही प्रार्थना करता करताच त्याला झोप लागली. त्याचवेळी श्रीबाबा त्याच्या स्वप्रात येऊन म्हणाले, “अप्पा, असे बायकावानी भ्यावे कशाला? काळजी करू नये. अल्ला सबका वाली है. अल्ला सबको संभालनेवाला है. पहले घरकू चल.” हे स्वप्न ही आज्ञा समजून अप्पा परत शिरडीत आला. त्याचे भजन कीर्तन चालूच होते. एकदा त्याला भगवद्गीता शिकण्याची इच्छा झाली, ती त्याने बाबांच्या मंदिरातील माळीबुवांना सांगितली. त्यांनी त्याला गीतेचे सर्व अध्याय शिकवले. त्यानंतर एका रात्री स्वप्रात माधवराव देशपांडे, बंकटस्वामी, कोंडाजी सुतार व दासगणू हे आले आणि श्रीबाबांनी त्या प्रत्येकाला एक एक श्लोक म्हणायला सांगितला. त्या सर्वांचा म्हणून झाल्यावर श्रीबाबा अप्पाला म्हणाले, “अप्पा तूही एक श्लोक म्हण बेरे.” अप्पाने श्लोक म्हणताच बाबा खूष होऊन म्हणाले, “अप्पा तू छान श्लोक म्हटलास. आता काय पाहिजे ते माग.” अप्पा गहिवरून म्हणाला, “बाबा, मला दुसरे काही नको. माझ्या मानेवरचे हे कर्जाचे ओझे दूर करा. तोपर्यंत मला अनाचा घास गोड लागणार नाही.” श्रीबाबा हसले. अप्पाची ही साधी मागणी मान्य होऊन कर्ज फिटले व तो सुखाने राहू लागला.

पुढे काही दिवसांनी त्याच्या डाव्या पायाच्या गुडघ्याजवळ चाळणीसारखी बारीक भोके पडली. अनेक उपचार केले. डॉक्टरी उपायही झाले. डॉक्टरांनी शस्त्रक्रिया करायला सांगितली. म्हणून तो नाशिकला गेला. तेव्हा हॉस्पिटलात त्याच्या स्वप्रात जाऊन बाबा म्हणाले, “अरे, घावरतोस काय? पोथी वाचायला शिरडीत चल. विठ्ठलराव कीर्तन करायला बाहेरगावी जाणार आहे. तिथे पोथी वाचायला कोणी नाही. आपण आपले घर सोडून दुसरीकडे का जावे? मी असताना का भ्यावे? घरी चलावे. दुखणे बेरे होईल.” श्रीबाबांच्या बोलण्यावर पूर्ण विश्वास ठेवून अप्पा घरी आला तो विठ्ठलराव भेटले व म्हणाले, “अप्पा, आलास बेरे झाले. बाबांनी काळजी दूर केली. मी येईपर्यंत पोथी वाच है!” अप्पा गहिवरून म्हणाला, “ ही सर्व साईलीला आहे. मी काय बोलू? मला अडाण्याला कसे वागायचे समजत नाही.” यानंतर तो श्रीबाबांचे तीर्थ व उदी आपल्या भोकं पडलेल्या गुडघ्यावर लावू लागला, त्यामुळे त्याचा पाय पूर्ण बरा झाला. पांयावर व्रणही राहिले नाहीत. अप्पाचा सांभाळ श्रीबाबा कसा करीत होते, हे ह्या कथेवरून स्पष्ट होईल. भोळा भावडा, अडाणी अप्पा त्याला शहाणे करून, स्वतः पोथी शिकवून त्याच्याकडून श्रीबाबांनी आपली सेवा करून घेतली. पण ती घेता घेता त्याला आपल्या श्रेष्ठ भक्त मालिकेत नेऊन बसविले.

धन्य अमुचा बाबा साई, भोव्या भाविकांची आई^१
खुव्या वेड्या भक्तीला भुलुनी, भक्ता उच्च पदी नेई ॥

सटका वापरणारा संत

श्री. अनिल केशवराव रसाळ
२१/३८२, बी.पी.टी. स्टाफ कॉर्ट्स,
रेनॉल्ड्स रोड, वडाळा (पूर्व),
मुंबई- ४०००३७.

शिरडीच्या एका वारीत माझ्या नेहमीच्या हारवाल्या बाईकडे मी प्रसाद व हार घेतला. नेहमीप्रमाणे तिच्या कुटुंबियांची आस्थेबाईकपणे चौकशी केली. गप्पांच्या ओघात शिर्डीत वाढत्या प्रमाणावर भक्तांची अडवणूक करून त्यांच्याकडून जास्त पैसे उकळणाऱ्या दुकानदारांचा, खोल्या मिळवून देतो, अभिषेकाची तिकीट देतो असं सांगणाऱ्या दलालांचा विषय निघाला तेव्हा बाई उसक्कून म्हणाली की, “बाबा बघतो बघतो आणि मंग सटक्यांनं फटका हाणतो. या बाबांच्या हातात सटका आहे सटका!”

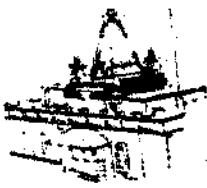
आतापर्यंत श्रींच्या दर्शनासाठी लाखो भक्त येऊन गेले असतील व अजूनही लाखो भक्त येतील. परंतु दर्शन घेणाऱ्या फारच थोड्या किंष्ठहुना कुणाच्याच लक्षात बाबांच्या हातातल्या सटक्याचा असा उपयोग माहीत असेल. एका अशिक्षित पण भोव्या बाईमुळे मला श्रींनी त्यांच्या हातातल्या सटक्याचा ते केव्हा व कसा उपयोग करतात हे लक्षात आणून दिले! या प्रसंगाने श्री साईसच्चरित्रातील २० व्या अध्यायातील उपनिषदातील श्लोकांचा गूढ अर्थ उलगडवणाऱ्या मोलकरणीची मला आठवण झाली.

तिने केलेल्या सटक्याच्या गूढ अर्थनि माझ्या चिंतनाला एक नवीन दिशा मिळाली. खरोखरच बाबांचे कृपाकूपण, क्षमाशीलता, त्याग व शांतीचा अनुभव अनेकांनी नव्हे लाखोंनी घेतला आहे. पण कितींजणांना ते शिक्षासुद्धा करतात हे माहीत आहे?

पाच वर्षापूर्वी गुरुपौर्णिमेच्या उत्सवात गेलो असताना एस.टी. स्थानकावर एक दाक्षिणात्य इसम त्याचे पाकीट हरवले म्हणून ओकसाबोकशी रडत होता. मी त्यांची समजूत घातली व त्याला एका नियोजित ठिकाणी दुपारी १ वाजता आल्यास, तुला २०० रूपये देईन असे सांगितले. परंतु रस्त्यात बरोबरच्या भक्ताने विकल्प घातला व व्यावहारिक जगाच्या स्वतःच्या जास्त अनुभवाच्या जोरावर त्याला म्हणजेच एका अपरिचित व अनोठखी माणसाला इतके पैसे न देण्याचा सल्ला दिला.

मी समाधि मंदिरात श्रींना याविषयी विचारले. त्यांनी “पैसे दे” असे सांगितले. पण मी त्याला ठराविक वेळी न भेटता थोड्या उशीरा भेटलो व स्वतःच्या व त्याच्या समजुतीखातर फक्त ४० रुपये दिले. त्याच रात्री पालखीच्या मिळवणुकीच्या वेळी पादुकांचे दर्शन घेण्यासाठी धाव घेतल्यामुळे माझे पाकीट परतीच्या तिकिटसहीत मारले गेले. श्रींनी त्यांची आज्ञा न पाळल्यामुळे मला सटक्याचा फटका दिला. विशेष म्हणजे माझे ४० रुपये दुसऱ्या दिवशी तसेच्या तसे घरपोच मला त्या इसमाने दिले. म्हणजेच १०० रुपये त्याला दिले असते तर मला बाबांनी सटक्याचा फटका दिला नसता.

आपणा सर्वांस माहीत आहे की, श्रींचे बहुतेक वास्तव्य द्वारकामाईत गेले व समाधि

मंदिराच्या बांधकामाच्या वेळी इतर भक्तांना त्यांनी तिथे श्रीकृष्णाची मूर्ति ठेवावी असे सांगितले होते. पण बांधकाम पूर्ण होण्यास अवकाश असताना “वाड्यात माझे शरीर ठेवा” असे सांगितले. श्रीकृष्णाने भगवद्गीतेत ४ थ्या अध्यायात साधूंच्या संरक्षणासाठी व दुष्टांच्या नाशासाठी भगवंत पुऱ्हा पुऱ्हा अवतार घेतात असे स्पष्ट म्हटले आहे. श्रीकृष्णाने ते कार्य भगवद्गीता या अलौकिक ग्रंथाद्वारे अर्जुनात अंतर्गत बदल करवून घेतले. परंतु प्रत्यक्ष त्याने कुरुक्षेत्रावर शस्त्र वापरले नाही. फक्त अर्जुनाच्या रथाचे सारथ्य केले व पांडवांना मार्गदर्शन केले.

मात्र द्वारकामाईत वास्तव्य केलेल्या व नंतर समाधि मंदिरात भक्त कल्याणासाठी जागरूक असणाऱ्या या नवीन जगद्गुरु श्रीकृष्णाने केवळ भक्तांच्या जीवन रथाचे धकाधकीच्या या आधुनिक काळातील कुरुक्षेत्रावर सारथ्यच नव्हे तर प्रत्यक्ष सटक्याचा म्हणजेच आपल्या सामर्थ्याचा खलांच्या नाशासाठी, भक्तांना सुधारण्यासाठी व त्यांच्या रक्षणासाठी प्रत्यक्ष वापर केला व अजूनही तसा वापर ते करत आहेत. हे फारच थोड्या भक्तांना माहीत असेल.

काही वर्षांपूर्वी एस.टी. स्थानकाच्या जवळ ओळीने शिर्डींत नवीन प्रसादाची दुकान बांधली होती. त्यांचे दुकानदार गैरवाजवी फायदा उकळून गव्बर झाले होते. अक्षरशः अनेक भक्तांची त्यांनी लूटमार करून पैसा मिळवला होता. दसऱ्याच्या शुभमुहूर्तावर दुकानांचे उद्घाटन होणार होते. पण त्यांच्या पापाचा पूर्ण हिशेब ठेवणाऱ्या बाबांनी ती सर्व दुकान आदल्या रात्री जाळून टाकली. ओळीनं ती दुकानं पेटली व भस्मसात झाली. सर्व दुकान आजपर्यंत त्या आगीचे कारण कुणालाही माहीत झालेले नाही व दसऱ्याच्या मुहूर्तावर त्यांचे उद्घाटन होऊँ शकले नाही! केवढी मोठी शिक्षा!!

संतांचे अनेक अवतार झाले व होतील. पण श्री बाबासारखा कृतिशील व शिक्षा करण्याचा अधिकार असणारा संत जवळजवळ विरळाच! कारण हा जग निर्माण करणारा, चालवणारा व त्याचा नाश करणारा त्रिगुण अवतार आहे.

माझ्याजवळ येणाऱ्या अनेक श्री साईभक्तांनी बन्याच प्रसंगी प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्षपणे इतर भक्तांच्या गैरवर्तनाविषयी किंवा शिर्डीतील घडणाऱ्या गैर व्यवहारांविषयी व प्रकारांविषयी खूप तक्रारी केल्या व बाबा शिक्षा का करीत नाहीत अशी विचारणा केली. मी अशा प्रसंगी गप्प बसतो. कारण श्री बाबा शिक्षा करतात यावर बन्याचजणांचा विश्वास बसत नाही. शिवाय त्यांना सांगून तसं पटणार पण नाही व वाद घालण्यात तर अर्थ नसतो. तेच्हा स्वतंत्र लेख लिहून हा मुद्दा विशद करावा असा विचार आला

आपण सर्वांनी लक्षात ठेवले पाहिजे की, त्रिगुणाकार श्रीदत्ताचे अवतार म्हणून श्री सर्वमान्यता पावले आहेत. निर्मिती, पालनपोषण व संहार अशी तिन्ही कार्य हे दैवत करीत आहे. त्यांतील निर्मिती, पालनपोषण यासंबंधीच्या अनुभवांनी श्री साईलीलेचे अंक भरलेले आढळतील. पण दुष्टांना शासन, चांगल्यांना संरक्षण व भक्तांच्या गैरवर्तनाबद्दल शिक्षा या कार्याला म्हणावी तशी प्रसिद्धी मिळाली नाही.

माझ्या स्वतःच्या जीवनात व श्रींच्या भक्तीच्या प्रवासात कित्येक वेळा इतके खलस्वरूप तथाकथित भक्त आले की, त्यांना श्री बाबा शिक्षा का करीत नाहीत. असं मला

स्वतःला कित्येकवेळा मनोमन वाटले. पण कालांतराने त्या व्यक्ति समाजातून उठलेल्या, पदभ्रष्ट झालेल्या व अनेक असाध्य व्याधींनी दिजत दिजत मेलेल्या मी पाहिल्या. स्वतः श्रींनी १९ व्या अध्यायात माझी जात फार कडवी आहे हे निकून सांगितले आहे व आम्ही एक वेळा सांगू दोन वेळा सांगू नाहीतर पोटच्या पोराच्या चिंधड्या करून फेकू हे पण सांगितले आहे. याचा अर्थ अगदी स्पष्ट आहे. त्यांचा अवृत्तार व कार्य हे सज्जनांच्या रक्षणासाठी व दुर्जनांच्या नाशासाठी आहे. त्यासाठीच त्यांनी सटका नेहमी स्वतःजवळ ठेवला आहे व आजही त्याचा ते योग्यवेळी अतिशय प्रखरतेने वापर करीत आहेत.

साईभक्तांनो, भेसव्हीच्या या युगात वनस्पती तूपाला 'तूप' या व्याख्येला सर्वमान्यता देणाऱ्या या काळात आजही श्रीबाबा फक्त आंतरिक शुद्धता, शुद्ध आचार व विचारांना प्राधान्य देणाऱ्या भक्तांनाच मानतात, पावतात व त्यांच्यासाठी ते वाटेल ते करून त्यांचे संरक्षण करतात हे सतत ध्यानात ठेवले पाहिजे. आजही हा देव शबरीच्या उष्ण्या बोरासाठी व सुदामाच्या स्वकष्टार्जित पोह्याचा भुकेला आहे. त्यामुळे गैरप्रकारे मिळवलेल्या धनाच्या व सत्तेच्या जोरावर कोणीही या विश्वभगला विकत घेऊ शकणार नाही व अशी 'लांच देणाऱ्या' व्यक्तिच्या सत्तेला व धनाला श्रीबाबा टिकू देत नाहीत, हे मुद्दाम लक्षात ठेवले पाहिजे. तसें न केल्यास श्रीबाबा सटक्याचा फटका देतील व आयुष्यातून कायमचे उठवतील हे वाक्य आपल्या हृदयावर कायमचे कोरून ठेवा. साईभक्तांनी हा उपचार नाही, व्यवहार तर नाहीच नाही पण देवाला केवळ शुद्ध प्रेमाने जिंकणारा नित्य सदाचाराचा अभिषेक आहे. ती सूक्ष्मावरची पोळी आहे. नम्र तलवारीवर नागड्या पायांनी चालणं आहे.

साईभक्तांनी

भक्त संकटी धावून येई माझी साई माऊली

— डॉ. गं. पु. आमटे

१८७७ - सी, लक्ष्मीपूरी,

कोल्हापूर-४१६ ००२.

जानेवारी १९८७ च्या शेवटच्या सप्ताहात मला अचानक घर्यकर थकवा आला. दम लागला. बोलणे कठीण होऊ लागले. तरीही दोन दिवस मी बरे होण्याची वाट बघत राहिलो, परंतु शेवटी हे मी माझ्या डॉक्टर मुलाला सांगितले. त्याने लगेच त्याच्या तजा फिजीशियन मित्रास बोलावून सर्व तपासणी करण्यास सांगितले. त्याप्रमाणे रक्त, मूत्र, कार्डिओग्राफ इत्यादी तपासण्या सुरु झाल्या.

मी श्री साईनाथांची मनात कळकळीने प्रार्थना केली की, "प्रभु साईदता माझी प्रकृती सर्व तपासणीचा रिपोर्ट येण्यापूर्वी चांगली होऊ द्या. स्पोर्ट्स नॉरमल असू द्या." हे भक्त विनाशक्ती आज दुपारपर्यंत मी चांगला झालो पाहिजे."

आणि खरोखरच माझे मनोरथ ठीक वेळेवर पूर्ण झाले. धन्य ती माझी साई माऊली.

भक्त-परमात्मा

— श्री. चंद्रशेखर वि. जोशी

पूर्व-६, सरस्वती कॉलनी,
औरंगाबाद- ४३१ ००१.

आपणास माहीतच असेल, विश्व निर्मितीला कारण ब्रह्म आहे. परंतु परब्रह्माला कारण काहीच नाही व कुणीही नाही; ते स्वयंभू आहे.

जगातून चैतन्य निर्माण झाले नाही. चैतन्यातून जग निर्माण झाले. या जगाच्या बरोबरच सगुण परमात्माही प्रगटला. ब्रह्माच्या स्फूर्तितूनच जग निर्माण झाले. जे काही चराचर दिसते ते त्याचेच स्वरूप. त्याचीच स्फूर्ती.

ब्रह्मातून स्फूर्ती कशी निर्माण झाली, याला उत्तर नाही. कारण तो स्वभाव आहे. स्वाभाविक स्फूर्ती कशी व का? याला उत्तर नाही व त्याचा शोधही घेऊ नये. हे सर्व विश्व-ब्रह्मयच आहे. ब्रह्मातून जग निर्माण झाले. परमात्मा जगाकरिता, भक्तांकरिता व धर्माकरिता अवतार घेतो. अवतार घेऊन विश्वक्रम चालवतो. हा अवतार कधी श्रीसाईच्या मूर्तिरूपाने तर कधी विचारांची अचानक अव्यक्तांतून व्यक्त सगुण स्वरूप घेतो. भक्तांसाठी अनंत रूपे घेतो.

विश्वकर्मा तोच, विश्वक्रम चालविणारा तोच आणि धर्मप्रेरकही तोच. तो सर्व काही जाणते कारण तो सर्वज्ञ आहे. अगम्य व अतर्क्य आहे. तो अनंत व अपार आहे. त्याचा अंत कळणे मानवी बुद्धीला शक्य नाही. भक्तांच्या आवडीप्रमाणे तो रूपे घेतो. भक्तांची भक्ती पाहून फळ देतो. आपण सर्वांनी बाबांचे चरित्र, बाबांच्या लीला, बाबांची रूप, कधी घंट्रीचा पांडुरंग तर कधी स्वतःच्या शरीरावर घाव सोसून भक्ताचा पाठीराखा, हे आपण वाचतो, जाणतो व सध्याही आपणास क्षणोक्षणी बाबांच्या उदींचा, भक्तांसाठी बाबांनी दिलेल्या श्रद्धा व सबुरी या तत्वांचा अमृता सारखा उपयोग होतोच की नाही? बाबांनी आपल्या भक्तांसाठी खूप त्रास सहन केला, खूप कष्ट घेतले ते कशाकरिता तर बाबांचे भक्तांवर आपल्या शरीरापेक्षा जास्त प्रेम होते म्हणूनच ना! एक अद्भुत शक्ती फळ बाबांसारख्या ब्रह्माच्या स्फूर्तितून निर्माण झाल्यामुळेच हे शक्य झाले. मानवाने जगाचा शोध आपल्या जीवनाच्या उपयोगाच्या क्षेत्र मर्यादांपर्यंतच करावा. जगाचा अंत लावण्याचा प्रयत्न करणे व्यर्थ आहे. कारण शोध लागणे कठीण आहे. अशक्य आहे. माणूस कितीही देवभक्त असला तरी तो विश्वक्रम चालवूच शक्त नाही. भक्ताच्या हाती ईश्वर विश्वलीला देत नाही.

श्री साईबाबा परमात्मा स्वरूप होते, आहेत. ऋषी, संत, योगी व सद्गुरु हे सारे ईश्वर स्वरूपच होत. तो (ईश्वर) त्याच्याच आज्ञेने, प्रेरणेने व शक्तीने मानव स्वरूपात घेऊन ज्ञानमार्ग दाखवतो व जगाचा उद्धार करतो.

“श्रद्धा व सबुरी” हा मंत्र आपणास बाबांनी दिला. हा मंत्र सर्व श्रेष्ठ आहे. तुम्ही हा मंत्र समोर ठेवा. एकदा श्रद्धा एकदा सबुरी असे पठण केले तर निश्चितच तुम्हास जीवनाचे सार्थक झाल्यासारखे वाटेल. बाबांवर श्रद्धा ठेवा, थोडी सबुरी धरा, बाबा फळ निश्चितच देतात.

दोन समकालीन सत्यरूप (श्री साईबाबा आणि श्री दादा महाराज पाटगावकर)

— श्री. गुरुनाथ विष्णु पन्हाळकर

३१२ डी, रंकाळवेस,
कोल्हापूर- ४१६ ००२.

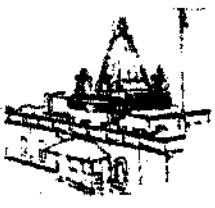
श्री दत्तत्रेयांनी अनेक रूपात अवतार घेतले. उदा. श्री नृसिंह सरस्वती, श्री वासुदेवानंद सरस्वती (टेम्बेस्वामी), श्री स्वामी समर्थ, श्रीकृष्ण सरस्वती (कुंभारस्वामी, कोल्हापूर).

श्री दत्तत्रेयांनी आणखी एक अवतार घेतला. तो म्हणजे रत्नागिरी जिल्ह्यात, गजापूर तालुक्यात पाटगाव म्हणून एक खेडेगाव आहे, तेथील श्री दादा महाराज पाटगावकर या थोर विभूतीचे अनेक चमत्कार आहेत. उदा. संकट निवारण, पिशाच्च व समंध बाधा मुक्ती वगैरे. यांचे एक पुस्तकच प्रसिद्ध झालेले आहे, त्याचे नाव आहे 'श्री दादा महाराज चरित्र व कथासार.' त्यातील दोन-तीन कथा नमुनेदाखल म्हणून येथे देत आहे. यावरून श्री साईबाबा व श्री दादा महाराज पाटगावकर यांच्यातील साम्य आढळून येईल. एका गृहस्थास जबरदस्त पिशाच्चबाधा झाली होती. तो गृहस्थ काही वेळा इतका अनावर होई की, त्याला इतरांनी बांधून घालावे लागे. अशा या माणसास मुक्ती मिळण्यासाठी बाबांकडे आणले. बाबा त्याला पाहाताच म्हणाले की, "हा जबरदस्त सैतान आहे. यावर माझ्याकडे इलाज नाही. यास पाटगावला दादा महाराजांकडे घेऊन चला. त्याला तिथे नकी मुक्ती मिळेल."

पाटगाव ते शिर्डी अंतर जवळ जवळ १००-१२५ मैलांचे! श्री साईबाबा व श्री दादा महाराज यांनी एकमेकांना कधी पाहिले नक्हते. तरी ते ऐकमेकांना ओळखत होते. बाबांचे आणि दादांचे दोघांना बिनतारी संदेश जात. ती मंडळी शोध घेत पाटगावला दादांकडे आली. ती मंडळी येण्यापूर्वी सकाळीच दादांनी आपल्या जवळच्या मंडळींना सांगितले होते की, आज शिर्डीहून बाबांकडून एक जबरदस्त सैतान येणार आहे. आश्वर्य म्हणजे त्या मंडळींना दादा महाराज कोण हे ओळखता आले नाही. परंतु त्या पिशाच्चाने दादांना बरोबर ओळखले. त्यांच्या पायावर लोळण घेतले. त्या माणसास दादांकडून मुक्ती मिळाली. त्याला त्यांनी आपल्यापाशी ८-१० दिवस ठेवून घेतले. मग त्याला परत पाठविले.

एकदा एका भक्ताने दादांचे दर्शन घेऊन शिर्डीस जायची परवानगी मागितली. दादांनी बाबांस देण्यासाठी एक जरीचे उपरणे दिले. त्याला ते म्हणाले, "ही वस्तु बाबांना दे, त्यांना नमस्कार कर, काही बोलू नकोस." त्याप्रमाणे त्या गृहस्थाने शिर्डीस पोचल्यावर बाबांचे दर्शन घेतले, त्यांना ते उपरणे अर्पण केले आणि हात जोडून बाबांपुढे उभा राहिला. बाबांनी ते उपरणे डोक्यास गुंडाळले व सर्वांना सांगितले, "देखो, मेरे बाळाने मेरे लिये अच्छी धोती भेजी है! कितना अच्छा है मेरा बाळा!"

दादा महाराजांस बाबा बाळा म्हणत. यावरून असे सिद्ध होते की, दोघांचे संदेश एकमेकांस जात.

दोघेही एकमेकांस ओळखून असत. परंतु दोघांनी एकमेकांस कधी पाहिले नाही. दोघांचे संदेश एकमेकास जात. दादा महाराज आणि शिर्डीचे साईबाबा हे दोघेही अलौकिक सामर्थ्य असलेले समकालीन सत्युरुष होत.

साई नामना सुवास

(आहिराणी साई गीत)

चंदनना संगे माय

सुवास तो दरवये

शिरडीला वाटे काय

कोन गुलाला उधये ॥

मन्हा अंगे दाटनी

कशिदानी काचोयी

जरीना पदरनी

साढी नेसनू कायी

अशी नजर गयी

साईजीना माय पाये ॥

करिसनी सिंगार

साजन मी ते सई

वाजतेस बिल्लोर

आनन मन बाई

शिरडीना साई

भेट घाले गोदामाये ॥

दिवायी दसरानी

वाट ती माहेरनी

शिरडीना राऊये

वाट देखेजो मन्ही

भेट ती वरीसनी

लोला म्हने रे, साई ये ॥

— सौ. लोला डी. मराठे
धुळे।

टिप :- दरवये = दरवळे, उधये = उधळे, मन्हा = माझ्या, नेसनू = नेसली, कायी = काळी, गयी = गेली, करिसनी = करूनी, वाजतेस = वाजतात, आनन = आनंदल, दिवायी = दिवाळी, देखे जो = पाहे जो, वरिसनी = वर्षाची, म्हने = म्हणे.

प्रेम-दीप

— श्री. शाम जुवळे

जनार्दन भुवन,

९ छबिलदास रोड, दादर (प.),

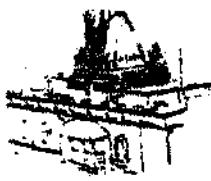
मुंबई- ४०००२८.

साक्षात् ईश्वर म्हणजेच साई सर्व जगाला सांक्षी ठेवून आपली प्रत्येक कृती करीत असत. सर्व धर्माना ते सारखेच मानत असत. 'साई' हे नावसुद्धा त्यांना जनतेने बहाल केले होते. व्यक्त दशेला आल्यामुळे ते दिव्य-स्वरूप जनतेला दृश्यमान होऊ शकले. दृश्य वस्तूला काहीतरी नाव दिल्याशिवाय ती वस्तू ओळखता येत नसल्यामुळे 'साई' हे नाव प्रचलित झाले. अशारितीने नाम-रूपातीताला जनकल्याणासाठी नाम व रूपाच्या उपाधीत काही काळ कंठावा लागला. म्हणूनच ज्यांनी त्यांना मानले व ज्यांनी त्यांना मानले नाही ते सर्वच त्यांना प्रिय होते. अशा जगन्मान्य विभूतीला पूज्य मानणारे लोक जरी 'साई-भक्त' म्हणून ओळखले जात असले तरी ते इतर विभूतींना वा संतपुरुषांना मुळीच कमी न लेखत. व्यापक दृष्टीने व प्रेमवृपणाने तसेच श्री साईच्या दिव्य व्यक्तीमत्वाचा सन्मान राखूनच ते वागत असतात. ही मोठ्या आनंदाची गोष्ट आहे. प्रेमयुक्त थोरणाची ही पताका सदैव अशीच फडकत राहून आजवरचा हा आदर्श असाच पुढे चालू राहील यात तिळमात्र शंका नाही.

वरील गोष्टीवरून हे सिद्ध होते की, श्री साई-संस्थान वा श्री साई-समाज वगैरे नावे धारण करणाऱ्या संस्था कोणत्याही प्रकारचा वेगळा पंथ वा धर्म स्थापन करण्याकरता मुळीच उभारलेल्या नाहीत. नाम-रूपाच्या या जगत प्रत्येक वस्तूला नाव व रूप यानेच ओळखावे लागत असल्यामुळे हा सर्व प्रकार ओघानेच येत असतो. एकाच परमेश्वराने विविधता निर्माण करून व त्यात स्वतःला सामावून घेऊनसुद्धा एकत्राची घडी विस्कटून देता अभंग राखलेली आहे. अगदी हेच परमतत्त्व आपल्या उभ्या आयुष्यात श्री साईबाबांनी आचरणात आणून दाखविले होते. म्हणूनच त्यांचे दिव्य व्यक्तीमत्व आजतागायत अमर्याद आहे.

श्री साईच्या प्रेमात विश्वाचा व्यापकपणा भरलेला होता. स्वार्थाचा लवलेशही त्यांनी त्यात ठेवला नव्हता. पैसा, प्रतिष्ठा यांचा बडेजाव बाबांनी कधीच चालू दिला नव्हता. त्यांना स्वतःचे खाजगी जीवन असे नव्हतेच. व्यापकपणाला संकुचितपणाची ओळख कशी असू शकणार?

श्री साईबाबांचा 'प्रेम-दीप' सर्व जगाला उजळून टाकण्यासाठी सतत तेवत होता व अजूनही त्याच दिव्य तेजाने तो सान्या जगाला प्रकाशित करीत आहे. तांबुलसर सुपारी, पांढरा चुना व हिरव्या रंगाचे पान तोऱ्डामध्ये चघळल्याने त्यापासून जसा लाल रंग निर्माण होतो, तद्वतच सत्त्व, रज व तम या त्रिगुणांचा संच अंगी धारण करून त्यापासून निर्माण होणारा प्रेमाचा लाल रंग बाबा सर्व जगावर उधळीत असत. बाबांच्या प्रेमाची

ही दिव्य शिकवण अंगी बाळगून श्री साईबाबांचे भक्त कोणाचाही द्वेष न करता सर्व जगावर सारखेच प्रेम करून वागत असतात. म्हणूनच जाती-धर्माचा भेद न करता श्री साईबाबांचे कल्याणकारी कार्य आजही सर्व जगभर गाजून राहिलेले आहे. सर्वच स्वकीय मानल्यावर परकेपणाला येथे वाव कसा असू शकणार? परमेश्वराचे विश्व तेच श्री साई-विश्व होय.

साईकृष्ण भोळा

[चाल:- रघुपती राघव राजाराम, पतीत पावन
साईनाम]

साईनाथ आमुचा आहे हो भोळा ।
भक्तांचा त्याला लई जिव्हाळा ॥१॥
लोहाराची होती इवलीसी बाला ।
असता मातेच्या अपुल्या कडेला ।
भट्टीत पडली भडकत्या ज्वाला ।
बाबांनी उचलिले त्वरित तिला ॥२॥
सर्पदंश एकदा झाला शाम्याला ।
“खबरदार भटुड्या” धाक विषाला ।
पाहाता कृपेने बाबा शाम्याला ।
साईकृपेने दाह शांत झाला ॥३॥
डॉक्टर पिल्ल्यांना नासूरीग झाला ।
बाबा म्हणाले येईल काऊ टोचायला ।
पाडिला अब्दुलाचा पाय ठणाणा केला ।
योजना साईची डॉक्टर बरा झाला ॥४॥
उदी हवी ती चांदोरकराला ।
बाबांनी पाठविले बापुगिराला ।
रत्रीच्या ऐन देन प्रहराला ।
घोडा अन् गाडी स्वयेच झाला ॥५॥

— श्री. विलास तुकाराम पडवळ^{१३४/४}, शिवनेरी,
दादासाहेब फाळके मार्ग,
दादर, मुंबई- ४०००१४.

पसाय - दान

— डॉ. र.सी. कापडी
एम.बी.बी.एस., कोल्हापूर.

ज्ञानेश्वर माऊलीने ओव्यांची ज्ञानेश्वरी वयाच्या १६ व्या वर्षी लिहून संपवित्यानंतर ईश्वराजवळ जी मागणी मागितली — प्रार्थना केली — जो प्रसाद मागितला, त्यालाच पसाय-दान म्हणतात.

पसायदानाची व्याख्या:— अशा तच्छेची प्रार्थना, असे विशुद्ध, विशाल, सामुदायिक मागणे प्रत्यक्ष उपनिषदांतही नाही. एवढेच नव्हे, तर कोणत्याही धार्मिक ग्रंथांत सापडणार नाही.

या प्रसाद दानांत जो भावरूप शिव संकल्प प्रगट झाला आहे तसा न भूतो न भविष्यती दिसून येईल.

या पसाय-दानातील एक एक ओळ (पद्ध) घेऊन त्याचा गूढार्थ-स्पष्टार्थ प्रगट करण्याचा प्रयत्न केला आहे.

आतां विश्वात्मक देवे, येणे वाग्यज्ञ तोषावे।

तोषोनी मज द्यावे प्रसाददान ॥

पुस्तक ओळीचा गुढार्थ:— ज्ञानदेवांनी ज्ञानेश्वरीला सुरुवात करतानाच 'ओम नमोजी आज्ञा । वेद प्रतिपाद्या । जय जय स्व संवेद्या आत्मरूपा ॥'

या सुरुवातीच्या काव्यरूप ओळीला अनुसरून त्यांनी पसाय-ज्ञानाचा शेकट केला आहे.

कोणत्याही धार्मिक ग्रंथाची सुरुवात करताना ग्रंथकार ॥ श्री गणेशायनमः ॥ या ओवीने सुरुवात करतो. परंतु ज्ञानदेवासारख्या पाहिल्या माहाठी संताने पहिली बडुखोरी केली आहे.

यांत श्री गणेशासारख्या देवतेचा अपमान करण्याचा हेतू नसून किंवा ठावलण्याचा हेतू नसून त्या देवतेमध्ये सुद्धा असलेली आद्य देवतेची आराधना करण्याचा सद्देतू आहे.

सर्व विश्वाचा जो आत्मा-चैतन्य-परमेश्वर आहे, त्याला आवाहन करून आपली विश्वात्मक भावना प्रगट केली.—

हें ईश्वरची माझें घर। ऐशी मती जयाची स्थीर।

किंवहुना चराचर आपण झाला ॥

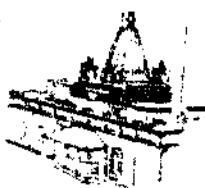
या काव्यात्मक पद्धांत सांगितलेल्या प्रमाणे ठिकठिकाणी आपले मत ठामपणे मांडण्याचा हा प्रयत्न आहे.

या विश्वाच्या चैतन्याला -आत्म्याला अजूनपर्यंत कोणीही पाहिलेले नाही. वेदांतात सुद्धा "नेति नेती" असे म्हटले आहे.

थोडक्यात विश्वात्मक देवे ही सुरुवातीची आर्त हाक ज्ञानदेवांच्या कोवळीक, विनप्र स्वभावाला असूनच आहे.

खळांचि व्यंकटी सांडो। सत्कर्मी रती वाढो।

भूता परस्परे घैडो। मैत्र जिवाचे ॥ २ ॥

अर्थ — खलजनांच्या दुष्ट बुद्धिला पालट पडून, त्यांना सत्कर्माची आवड, चांगल्या कर्मबिद्दल प्रेम (रति) अखंड उत्पन्न होवो. व सर्व भूतांच्या ठिकाणी म्हणजे प्राणी मात्रामध्ये परस्पर मित्र भाव नांदो.

या काव्यपंक्तीत ज्ञानदेवांच्या ठिकाणी उपजत असलेली भूतमात्रांबद्दल अद्वैत बुद्धि उफाळून निघाली आहे असे दिसते.

अद्वैतभाव :— आलौपम्येन सर्वत्र समं पश्यति योर्ज्युन।

सुखं वा अदिवा दुःखं स योगी परमो मतः ॥ ६/३२

भगवत गीतेतील हा श्लोक —

अर्जुना आपणाला जसे सुखदुःख, तसेच सर्व जीवमात्रांना होते, अशा दृष्टीने जो सर्वत्र सारखे पाहू लागतो, तो योगी सर्वात श्रेष्ठ होय.

ज्ञानदेव माऊलीच्या सद्य अंतःकरणांत सतत घोळणारा हा श्लोक माऊली या नांवाला शोभून दिसतो.

शिरडीच्या साईबाबांच्या दरबारांत घडून आलेल्या घटनेचा उल्लेख करण्याचा मोह आवरत नाही.

संध्याकाळचा हा दरबार होता. प्रवचन याच श्लोकावर जोरात चालू होते. बाबांच्या पायाजवळ भुकेलेला एक कुत्रा निपचित पडून प्रवचन ऐकत होता. इतक्यांत लक्ष्मीबाई बाबांची त्रिकाळ भक्तीभावानं सेवा करणारी बाई, जिलां शिरडीच्या मशिदीत केळ्हाही येण्याचा मज्जाव नव्हता. बाबांनी देह ठेवताना जिला एका खिशातून पांच व दुसऱ्या खिशातून चार असे नऊ रुपये काढून दिले. ती बाई अकस्मात बाबांजवळ आली. बाबा म्हणाले, लक्ष्मी! मला भूक लागली आहे. ‘थांबा बाबा! आतांच जाऊन दोन भाकच्या भाजून आणते.’ ताबडतोब उशीर न लावता तिने भाकच्यावर झुणका घालून बाबांपुढे आणून ठेवल्या. बाबांनी तेंच ताट कुत्र्यापुढे ठेवून, समाधानाने पहात राहिले. लक्ष्मीला वाईट वाटले. ती दुःखीत अंतःकरणाने कष्टी भावनेने बोलली, ‘बाबा! हे काय केलेत? एक. चतकोर तरी तुकडा घ्यायचा होता?’ कुत्र्याने अधाशीपणाने त्या दोन्ही भाकच्यांचा फडशा पाडला. बाबा म्हणाले, “लक्ष्मी! अशी कष्टी होऊ नको. माझा आणि कुत्र्याचा आत्मा एकच आहे. त्याला समाधान झाले ते मलाच झाले असे समज. त्याची आणि माझी भूक एकच आहे.” साईबाबांचे हे उद्गार आपल्या विषयाला तंतोतंत लागू पडतात. म्हणून मुद्दाम उद्धृत केले आहेत.

दुरितांचे तिमिर जावो । विश—सधर्मं सुर्यो पाहो ।

जो जो वांच्छिल त्ते तो लाहो प्राणिजात ॥ ३ ॥

अर्थ:— पातकरूप अंधकाराचा नाश होऊन जगांत धर्मरूप सूर्याचा उदय होवो आणि प्राणी मात्राची सदिच्छा फलदूष होवो.

ज्ञानदेवांचे अंतःकरण दुसऱ्याकरतां रात्रंदिक्स कसे कसे तीळ तीळ तुटत होते हे स्पष्ट रितीने पाहायला मिळते. पसाय-दानांत ज्ञानदेवांनी आपल्या करतां कांही मागितले नाही. पापी (दुष्ट) लोकांचे अंतरंग बदलावे व आपआपल्या धर्माचे पालन

यथासांग क्वावे व ज्याच्या त्यांच्या धर्मप्रिमाणे वागून, सद्भावना जागृत ठेवून तो जे जे मागील ते ते त्याला मिळो. 'जो जो जे जे वांच्छिल' याचा अर्थ पापी दुष्ट माणसाला पुनः अधर्मकिंडे नेऊं नये असा आहे. रानटी लोक दगडाला शेंदूर फासून त्याला देव मानतात. दरोडे घालण्यापूर्वी 'महसाबा' त्यांच्या देवांजवळ आमचा दरोडा यशस्वी होवो अशी मागणी मागतात, अशा लोकांना सुद्धां यश मिळो असा अर्थ, जर पापी लोकांनी 'जे जे वांच्छिल ते ते लाभो' याचा केला, तर ते विपरीत होईल.

म्हणून ज्ञानदेव माझलीने पूर्वीच्या काव्य पंतीत, खळाची व्यंकटी सांडो। सत्कर्मी रती वाढो। हे मागणे अगोदर विश्वात्मक देवाजवळ भक्ती भावाने मागितले आहे.

वर्षत सकळ मंगली ईश्वर निष्ठांची मांदिआळी।

अनवरत (सदोदित) भूमंडळी भेटतु या भूता ॥४॥

अर्थ:— ईश्वर निष्ठांचा म्हणजे साधुसंतांचा समुदाय जगावर सर्व मांगल्याचा सदोदित वर्षवि करीत असलेला सर्व भूतांना भेटो.

ज्ञानदेवांना जगाचा भविष्यकाळ अगोदरच दिसत होता. म्हणून ईश्वरनिष्ठ म्हणजे ईश्वराशी तद्रूप झालेले साधुसंत ठिकठिकाणी आपल्या कृपादृष्टीचा वर्षवि करीत जगभर प्रगट होवोत.

कलीयुगाचा शेवट जवळ आहे. कोणाचा पायपोस कोणाजवळ नाही. स्वैराचार माजला आहे. लग्न झाल्यावर मुलगा आईबापाला ठोकरून स्वतंत्र राहाण्या करतां बायकोला घेऊन घराबाहेर पडत आहे. वाडवडिलांचा पैसा असला तर आई बाबांच्या डोक्यांत दगड घालून त्यांना ठर मारण्यासही कमी करीत नाही. नवरा गरीब असला तर बायको दुसऱ्याचा हात धरून राजरोस पळून जात आहे.

ज्ञानेन ऐकेन सर्वदा, विद्यानं भवती ॥

जे तत्त्व दर्शनी आहेत. ज्यांना आत्मसाक्षात्कार झाला आहे असे लोक विरळ. वरील काव्यपंतीत म्हटल्याप्रिमाणे ज्याला ज्ञान झाले आहे, म्हणजेच आत्म साक्षात्कार झाला आहे, त्याला नवोन वैज्ञानिक जगातील सर्व गोष्टी अंतर्ज्ञानेच समजतात. ज्ञानेश्वर वरील म्हणीप्रिमाणे निवृत्ती नाथांच्या अनुग्रहाने आत्मसाक्षात्कारी संत होते. म्हणून पुढील काही काव्य पंतीत त्यांनी संताचे वर्णन केले.

चलो, कल्पतरूचे अरब (बाग), चेतना चिंतामणीचे गांव।

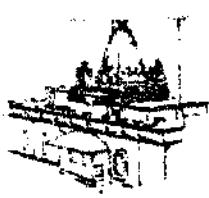
बोलते ते अर्णव (समुद्र) पियूषांचे ॥५॥

चंद्रमे जे अलांछन, मार्तड जे तापहिन।

ते सर्वाहि सदा सज्जन सोयरे होतु ॥६॥

ही संत मंडळी म्हणजे कल्पतरूचे बाग, जीवन चिंतामणीचे गांव, अमृताचे चालते बोलते समुद्र, डागरहित चंद्र, तापहीन सूर्य आहेत. ते सर्व लोकांच्या प्रेमाचे स्थान होवोत ॥७॥

भक्त मागेल ते देणारे कल्पतरूचे बाग, अमृतांचे समुद्र आणि चिंतामणीचे गांव, चंद्रावर डाग असतात. पण खेर संत निर्मल अंतःकरणाचे अलांछित असतात. चंद्रसूर्याची उपमा संतांना कमीच पडणारी आहे. चंद्रावर जाऊन आलेले लोक सांगतात की, चंद्रावर दिसणारे डाग हे नैसर्गिक आहेत. पृथ्वी प्रमाणेच चंद्र, दगड, धोडे, डोंगर, कपारी, खांच

खळगे, नद्या नाले यांनी बनलेला आहे. चंद्राचा प्रकाश हा उसना आहे. सूर्यसारखी प्रकाश देणारी त्याची कुवत नाही. सूर्यप्रकाशाच्या परिवर्तनाने त्याचा जगाला पंथरा दिसतो.

पण संत हे ईश्वराची चालती बोलती प्रतिमा आहे. ईश्वराजवळ मागून सुद्धा जे त्याला देतां येत नाही ते संत देऊ शकतात. ज्ञानदेवांनी वर्णन केलेले संत पृथ्वीतलावर क्वचितच सामान्य माणसांना दिसतात. रामकृष्ण परमहंस, विवेकानंद, एकनाथ महाराज, जनार्दन स्वामी, स्वामी रामदास, तुकाराम महाराज वगैरे तीनशे वर्षापूर्वी प्रगट झालेले संत ईश्वराचा अंश होय. ते जणू ईश्वराचे प्रेषीत होत. त्यानंतर अलिकडच्या काळात अक्कलकोटकर महाराज, शैगावचे गजानन महाराज, हुमणाबादचे माणिक प्रभू, शिरडीचे साईबाबा, पावसस्वामी स्वरूपानंद (पावसचे), हुबळीचे सिद्धारूढ, गोंधवळेकर उर्फ ब्रह्मचैतन्य, पाटगांवचे बाळकृष्ण उर्फ दादा महाराज, टेंबे महाराज वगैरे संत या नामावलीत येऊ शकतात.

ज्ञानदेवांच्या ईश्वरनिष्ठांच्या मांदि आळीत येणारे संत तुमचे सोयरे होवोत म्हणजे प्रेमाचे स्थान होवोत.

हल्लीच्या महागाईच्या दिवसांत सगेसोयरे येऊन त्यांनी मुक्काम ठोकला तर ते लवकर कधी जातील याची विवंचना लागते. पण सज्जन सोयरेथायरे समजूतदार असतात. ते लवकर गाशा गुंडाळतात. म्हणून असले सगेसोयरे प्रेमास पात्र होतात. ते फक्त प्रेमाची देवघेव करतात म्हणून ते सज्जन होत.

किंबहुना सर्व सुखी पूर्ण होऊनि तिन्ही लोकी।

भजिजे आदि पुरुषी अखंडीत ॥८॥

ज्ञानदेव माऊली पुढे म्हणतात, एवढेच नव्हे तिन्ही लोकांचे लोक सुखी होऊन त्यांनी आदिपुरुष जो विश्वचालक परमात्मा त्याचे अखंड भजन करावे आणि या संसाराच्या जंजालांतून मुक्त क्वावे.

आणि ग्रंथोप जीविये।

विशेषी लोकी इये।

दृष्टदृष्ट विजये

होवावो जी ॥९॥

जे लोक हा ग्रंथ वाचून हाताबाहेर करीत नाहीत वारंवार त्याची पारायणे करतात, मनन करतात, या ग्रंथावर प्रवचने करतात. त्यांना चौबीस तास फुरसत मिळत नाही. ज्यांना आपली उपजिवीकाही करावी लागत नाही. त्यांच्या उपजिविकेचा प्रश्न आपोआप सुटतो. त्यांना दृश्य अदृश्य सुखाचा लाभ होवो. ज्ञानदेवाच्या तोंडचे हे शब्द बाहेर पडताच निवृत्तीनाथ म्हणाले, 'तथास्तु' हे पसायदान शिवाजी विद्यापिठात सुरेल तालावर नेहमी म्हटले जाते. पण त्याचा गुढार्थ थोड्याच लोकांना समजतो. म्हणून हा नम्र खटाटोप आहे.

आध्यात्मिक पातळी आणि मानवाची भौतिक प्रगती

— श्री. अं.रा. सुर्वे

२/५, चित्तरंजन नगर,
राजावाडी, घाटकोपर,
मुंबई-४०० ०७७.

मानवी जीवन सुखी व समृद्ध होण्यासाठी, ह्या जीवनरूपी महासागरातून आपली नौका बिनधोक, संकट विरहीत सुखरूप जाण्याकरिता अनेक महात्म्यांनी जी साधने सांगितली आहेत, त्यांचे अवलंबन मनुष्य प्राणी सतत करीत आहे. आपले जीवन सुखी व समृद्ध करण्याची धडपड करीत आहे. पण हा मार्ग अवलंबिल्याने मानवी जीवन खरोखर सुखी झाले आहे का? हाच ह्या जगापुढे महत्वाचा प्रश्न आहे. सध्याच्या जगातील अशांती, विषमता, अशाश्वती इत्यादी समस्यांचा विचार केल्यास असे दिसून येईल की, सुखी व संकट विरहीत जीवन जगण्यासाठी ईश्वरी अधिष्ठानच पाहिजे. ईश्वरी अधिष्ठान म्हणजे काय तर आपल्या साईबाबांचे सदैव नामस्मरण आणि त्यांनी सांगितलेली, 'श्रद्धा व सबुरीची शिदोरी' घेऊन जीवनाची वाटचाल केली तर आपण कोणताही किल्ला सर करू शकू! असे मला तरी वाटते. साईच्या भक्तांवर आलेली अनेक महासंकटे साईच्या कृपेने सहज निभावून जातात याचे प्रत्यंतर अनेक भक्तांना आलेले आहे. यावरून हेच सिद्ध होते की, माणूस मृगजल्याप्रमाणे सुखाच्या मागे कितीही धावला तरी येणाऱ्या संकटांवर केवळ ईश्वरी अधिष्ठान व भक्ती मागणि, सद्गुरुची कृपा संपादन करूनच मात करता येईल, याची अनेक उदाहरणे आपणास रामायण-महाभारत ह्या महान ग्रंथांत आढळतात.

साधारण पाच-सहा वर्षापूर्वीची गोष्ट असेल. मी कुटुंबियासह शिर्डीला साईबाबांच्या दर्शनाला गेलो होतो. नियमाप्रमाणे पाच-सहा दिवस राहून बाबांची यथासांग सेवा करून आम्ही मुंबईस यावयास निघालो. एस.टी. ची परतीची तिकीटे अगोदरच काढली असल्यामुळे आम्हास राहता येत नव्हते. त्यामुळे दुपारची आरती आठोपून, बाबांचे दर्शन घेऊन दोनच्या एस.टी. ने मुंबईस यावयास निघालो. नाशिकला आल्यानंतर बस व बसचा ड्रायव्हर बदलाऱ्यात आले. त्यानंतर मुंबईचा पुढील प्रवास पुन्हा सुरु झाला. नाशिक मागे पडल्यानंतर कळून आले की, बसची पुढील लाईट व क्लच ठीक काम करत नव्हते. बसचा ड्रायव्हरही वयस्कर असल्यामुळे तो बस जपून चालवित होता. गाडी जेव्हा ठाणे पुलानजिक रात्री ९ वाजण्याच्या सुमारास आली तेव्हा मंद प्रकाशामुळे ड्रायव्हरला रस्ता बरोबर न दिसल्यामुळे त्याचा स्टेअरिंगवरील तोल जाऊन गाडी पुलाच्या कठड्याजवळ आली. आपली गाडी आता क्षणार्धातच पुला खाली जाणार हे समजताच सर्व प्रवाश्यांनी एकच आरोळी ठोकली. मीही अतिशय घाबरून गेलो. आता दुसरा इलाज नव्हता. ह्या संकटातून तारणारे साई शिवाय कोण असणार? मी बाबांची मनोमन

प्रार्थना केली. साईनाथा, ह्या संकटातून तूच आमचे रक्षण कर! सुदैवाने पुलाचे दुरुस्तीकरण चालले होते व त्या कामासाठी रस्त्यावर दगडाच्या खडीचे मोठाले ढीग रचून ठेवलेले होते. आमची बस त्या एका ढिगाऱ्यावर जाऊन आदळती व बंद पडली. पलीकडे पुलाचा खोल भाग होता. जर तो ढिगाऱा नसता तर गाडी पुलाच्या खाली गटांगव्या घेऊन पडली असती. कदाचित हे लिखाण करण्यासही मी समर्थ ठरलो नसतो. ड्रायव्हर तर ह्या प्रसंगाने अतिशय घाबरून गेला. त्याच्या तोँडून शब्दच निघेना. सर्व प्रवाश्यांनी त्याला धारेवर धरले. त्याचा रिपोर्ट करण्याची त्याला धमकी दिली. गाडी बरोबर नव्हत. तर ती का चालविष्यात आली इत्यादी धमकाविष्याचे सूरही उमटले. मी शक्यतोपरी सर्वांची समजूत घालण्याचा ड्रायल केला की, बाबांच्या कृपेने आपण सर्वजण वाचलो आहोत. तेही ड्रायव्हरची तक्रार करण्यापेक्षा आपण सर्वांनी, बाबांच्या कृपेने वाचल्याबद्दल त्यांची मनोमन प्रार्थना करूया व काही चूक झाल्यास त्यांची क्षमा मागूया. नंतर आम्ही सर्व प्रवासी दुसऱ्या एस.टी. ने मुंबईस येण्यास निघालो. बाबांच्या कृपेने आम्ही सुखरूप घरी पोहचलो.

मानव भौतिक, वैज्ञानिक व शैक्षणिक प्रगती करून निसर्गावर विजय मिळवित आहे. पण आत्मिक सुख, समाधान प्राप्त करूनही संकटांवर मात करावयास तो असमर्थ ठरला आहे. सुखाच्या शोधासाठी कितीही गूढ, वैचारिक लिखाण लिहून मानवाच्या मनाची वैचारिक व आध्यात्मिक पातळी उंचाविष्याचा कितीही अद्वाहास केला तरी मला वाटते, प्रेमळ भक्ती मागणि मनुष्य नक्कीच आपले जीवन सुखी करू शकेल व दुसऱ्यांनाही सुखाचा मार्ग दाखवू शकेल. साईबाबांनी जगाला भक्तीमार्गाचा संदेश दिला व त्या संदेशाची पताका आजही डौलाने फडकत आहे, सदैव फडकत राहील. भवितव्यातील उज्ज्वल प्रकाशासाठी आज सर्व जग हिंदू संस्कृतीकडे अपेक्षेने पहात आहे. याचे मर्म हेच आहे की, हिंदू समाजाने राजेजवाडे यांच्या पालख्या डोक्यावर घेतल्या नाहीत. पण ज्ञानदेव, तुकाराम, साईबाबा यांच्या सारख्या महान संतांच्या पालख्या डोक्यावर घेऊन शाश्वत सुखाच्या मूलमंत्राची ज्योत आजतागायत तेवत ठेवली आहे. पुढेही ही ज्योत भक्तीमागणि तेवत ठेवून प्रत्येकाने आपले जीवन सत्य, शिव, सुंदर ह्या अमोल माकेत गुंफण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे. प्रसिद्धी, सुख, संपत्ती ही जरी काळाची गरज असली तरी शाश्वत सुखासाठी व आपल्या भावी पिढीच्या कल्याणासाठी साईबाबांसारख्या महान संतांची एकनिष्ठ सेवा व सदैव नामस्मरण हीच जन्मोजन्मीची शिदोरी आहे.

बाबांनी आपल्या वचनांत एक संदेश दिला आहे की, 'जरी हे शरीर गेलो मी टाकून। तरी मी धावेन भक्तांसाठी। नवसास माझी पावेल समाधी। धरा दृढ बुद्धी माद्या ठायीं॥' याची प्रचिती कैक साईभक्तांना येत आहे.

प्रश्नप्रदानक्रमांकने

अन्, त्यावेळी हे मित्र निश्चित थरारले असतील

— डॉ. अनिल एन. मोरे

‘साईधाम’,

धनसार [अल्याळी आंबेवाडी],

तापो. पालवर, जि. ठाणे.

आपण मनोभावे श्री साईबाबांना आपल्याकडील पूजेस, पारायण प्रसंगी निमंत्रण दिल्यावर बाबा कोणत्या ना कोणत्या रूपाने येऊन आपल्या भक्तांची इच्छा पुरवतात पण आपण बाबांना ओळखावयास हवे. बाबा एखाद्या भिकान्याच्या वेषात, गोसाव्याच्या रूपात, बाबांच्या छवीद्वारे किंवा अन्य रूपाने येऊन आपल्या निमंत्रणाचा मान राखतातच. यासंबंधीचे अनुभव आपण वाचले असतीलच. डहाणूलाच नाही का, बाबा गोसाव्याच्या रूपात बाळासाहेब देवांकडे उद्घापन प्रसंगी जाऊन आल्याचे वर्णन श्री साईसत् चरित्रातील चाळीसाव्या अध्यायात आपण वाचले असेलच परंतु देव साईबाबांस ओळखू शकले नाहीत.

भांडूप मध्ये श्री. रोहिदास पाटील ह्या माझ्या मित्राकडे त्यांच्या नवीन स्टोअर्सच्या वास्तुशांती व श्री साईसत्यनारायणाच्या पूजेप्रसंगी साईबाबा कशा पद्धतीने येऊन गेले तेच मी सांगणार आहे.

श्री. रोहिदास पाटील ह्यांनी आपल्या जुन्या दुक्कानाच्या वर एक मजला बनवून घेतला, कुठलेही कर्ज न काढता अगदी विनासायास! फक्त बाबांच्या नावानं खरेदी करायची अन् कामाला लागायचं. मग हिशोब कुठला ठेवायचा? बाबांच्याच कृपेने हे सर्व झाल्याचे ते मानतात. अतिशय सुंदर अशा ह्या वास्तुच्या वास्तुशांती आणि श्रीसाई सत्यनारायणाच्या पूजेचा मुहूर्त गुरुवारी (२९ जूनला) हवा असल्याने त्याबाबत विचारणा करण्यास त्यांनी आपल्या सौभाग्यवतीस (सौ. नलिनीस) ब्राह्मणाकडे (भट) पाठविले. ब्राह्मणाने पंचांगात पाहून मुहूर्त गुरुवारी नसून बुधवारी आहे असे म्हटले व हाच निरोप घेऊन सौ. नलिनी घराकडे परतल्या व लगोलग त्यांनी हे आपल्या यजमानांना सांगितले. ‘असं कसं होईल? माझे बाबा असं कसं करणार? मला गुरुवारीच मुहूर्त हवाय, चला आपणच जाऊन विचारूया’ असा विचार करून माझे मित्र पुन्हा त्या ब्राह्मणाकडे निवाले. त्यांना पहाताच ब्राह्मणाच्या सौभाग्यवतीने म्हटले, “अहो, मुहूर्त बुधवारचा आहे. गुरुवारी पूजेचा योगच नाहीय.” मित्राने ब्राह्मणास पुन्हा एकदा पंचांग पाहण्यास सांगितले आणि काय नवल! किती काळजी माझ्या बाबांना आपल्या भक्तांची. अहो, ज्या ब्राह्मणाने बुधवारचा मुहूर्त आहे असं म्हटल होतं, तोच ब्राह्मण पुन्हा पंचांगात पाहून म्हणाला की, “अहो, इथे बुधवारचा एकही मुहूर्त नाहीय. गुरुवारीच तुमच्या कडील पूजेचा योग आहे.” हे ऐकून माझे मित्र थरारले असतीलच पण त्यांच्या डोळ्यांतही आसवांची गर्दी झाली असेल हे सांगावयास नकोच.

मित्राचा मनोदय असा होता की, आपण ह्या पूजेचे निमंत्रण टिटवाळा (आराध्य दैवत श्री गणपती), शिर्डीस (श्रीसाईबाबा), शेगाव (श्री गजानन महाराज) यांस

पाठवावे. परंतु घाईगडबडीमुळे निमंत्रण पाठवावचे राहून गेले. मनात रुखरुख होतीच. पण तुमच्या मनात जेव्हा विचार येतो ना की, बाबांस आपण निमंत्रण द्यावं, त्याचक्षणी ते बाबांना पोहोचत असतं. आपलेच बाबा ना ते? भक्तांना ते कधी दुःखी ठेवतील काय?

माझा जो जाहला कायावाचा मनी. तयाचा मी क्रृष्णी सर्वकाळ. हे बोल आपल्या बाबांचेच ना?

सकाळी ६-९ असा वास्तूशांतीचा मुहूर्त, तर दुपारी १०-१ असा श्रीसाईसत्यनारायणाचा मुहूर्त, ह्या वेळेवर पूजाक्रम ठरला.

१-३० वा. श्री साईसत्यनारायण आटोपला. आरतीला सुरुवात झाली आणि माझ्या मित्राच्या उजव्या हाताच्या कोपन्यातून महाराजांच्या चेहन्याची, आकृतीची, अंगावर बाबांसरखाच वेष परिधान केलेली व्यक्ती येऊन अगदी त्यांनाच खेटून उभी राहिली. ज्यावेळी साईबाबांची आरती सुरु झाली तेव्हा पुरेहिताच्या तोंडाजवळील ध्वनिक्षेपक खेचून त्यांनी मित्राच्या तोंडाशी धरला. मित्र एकदम आश्चर्यचकित झाले. आरती नंतर महाराजांना तीर्थ प्रसाद पुढे करताच त्यांनी तुळशी प्रसादाची मागणी केली. नंतर तीर्थ प्रसाद घेतला. मित्रांना थोडीशी चाहूल लागली की हे बाबांचेच तर रूप नाही ना? त्यांनी आपल्या दोन चिरंजीवांना व आपल्या सौभाग्यवतीस आणि स्वतः देखील महाराजांना लोटांगणासहित नमस्कार केला. सव्वा-सव्वा रूपये दक्षिणाही दिली.

मित्राने महाराजांस जेवणासाठी घरी आणले. रांगोळी पूर्वाभिमुख काढा, असे महाराज म्हणाले. ताट महाराजांच्या पुढ्यात ठेवल्यावर महाराज म्हणाले, हे ताट मला चालणार नाही, ह्यातील प्रत्येक पदार्थात कांदा आहे. घरात विचारल्यावर आमटी-भाजी सहीत सर्वच पदार्थात कांदा होता असे कळले. मित्र नाराज झाले. हे महाराजांनी ओळखले आणि बोलले, “अरे, चालायचंच देव भावाचा भुकेला आहे.”

तूप-भात-शिरा असा आहार महाराजांच्या पुढ्यात ठेवला. महाराजांनी जेवण घेतले ह्या आनंदाने माझ्या मित्राचं समाधान झालं. घराच्चा उंबरठा उत्तरणार तोच मित्राच्या बहिणीने महाराजांना विचारलं की, महाराज आपण कोण? कुठून आलात? महाराज म्हणाले की, मी त्या तुकाराम शिंदेंकडे आलो होतो. ३१ वर्षे नमदिच्या खोन्यात होतो. पण ह्या उत्तराने कुणालाच काही उलगडा झाला नाही. महाराज पुन्हा दुकानाकडे आले. मित्रांनी आपल्या सौभाग्यवतीस महाराजांना नमस्कार करण्यास सांगितले. परंतु सकाळीच नमस्कार केलाय आता पुन्हा पुन्हा काय करायचा अशा त्राग्यातच त्यांच्या सौभाग्यवतीने बाबांना नमस्कार केला. दक्षिणा देऊन महाराजांची बोळवण केली.

सर्व कामे आटोपल्यावर बरोबर रात्री नऊ वाजता व्हिडी.ओ.वर पहिला चित्रपट होता, ‘शिरडी के श्री साईबाबा’. चित्रपट सुरु होणार इतक्यात एक मुस्लीम जोडपं पूजेचा प्रसाद घेण्यास मित्रांनी घरी पाठवलं. त्यामुळे त्यांच्या सौभाग्यवतीस पुन्हा घराचे दार उघडून त्यांना प्रसाद-रूपी जेवण द्यावे लागले. एक्हाना चित्रपट सुरु झाला होता. मनात इच्छा असूनही त्यांना चित्रपटाची सुरुवात तर पाहता आली नाहीच व त्यांनी चित्रपट देखील पाहिला नाही. महाराजांना निरसमय दृष्टीतून केलेल्या नमस्काराचा इथे काही संबंध आहे काय?

दुसऱ्या दिवशी (शुक्रवारी) हेच महाराज पुन्हा दुकानात हंजर. मकरात असंलेल्या जवळ जवळ हजार तुळशीपत्र घेऊन 'असेच बोलवत जा' म्हणून निघून गेले.

मित्रांनो, ह्या माझ्या मित्रास शिंदेचा काही बोध होईना. तुकाराम शिंदे नावाचे सद्गृहस्थ कुणीच जवळपास नव्हते. दुकानात अगरबत्ती ओवाळताना त्यांची नजर विठ्ठल रुक्मणीच्या फोटोवर केंद्रित झाली अनु — विठ्ठल शिंदे-तुकाराम शिंदे — त्यांचा ह्या फोटोशी काही संबंध आहे काय हे विचार मित्राच्या मनात आले. दासगणूना शिरडीत बाबांनी विठ्ठलाचे दर्शन दिले होते. तर तुकाराम शिंदे म्हणजे लक्ष्मीबाईचे यजमान, आणि लक्ष्मीबाई म्हणजे बहिरोबाच्या बोकरेगांवी दाभाडे पाटील रहात त्यांना लक्ष्मी नावाची एक मुलगी होती. तिचा विवाह 'शिरडीच्या' तुकाराम शिंदेशी झाला. बाबांची तिच्यावर फारच प्रीत होती. तिला साईबाबांनी बंदे ९ रुपये अहेर दिला होता. लक्ष्मीचे घर व ९ रुपये नवविधा भक्तीचे प्रतीकच आहे. तर तुकाराम शिंदेकडे मी आलो होतो म्हणारे हे महाराज कुणी नसून शिरडीहून आलेले प्रत्यक्ष साईबाबाच होते, ह्याची खूण माझ्या मित्रास पटली. नाहीतर कुठल्याही साधूना, महाराजांना निमंत्रण दिले नसतानाही पूजेच्या दुसऱ्या दिवशी पुन्हा महाराज आले, हजार तुळशीपत्र घेऊन गेले व म्हणाले की, "असंच बोलवत जा". असं का म्हणाले; तर मी अगोदरच म्हटले आहे की, आपल्या मनात बाबांना निमंत्रण द्यायचा विचार येतो तेव्हाच बाबांना निमंत्रण पोहोचतं. माझ्या मित्राच्या मनातील विचार बाबांनी ओळखले. बाबा येऊन गेले, जेवून गेले त्याचा आनंद माझ्या मित्राला झाला, अनु त्यावेळी हे मित्र नक्कीच आनंदाने थरारले असतील.

धांवा

आतां धांवा बाबा साई।

तुम्हीच माझे बाबा आई॥

मज काय करावे ते समजेना।

मज मार्ग पुढे तो कुठे दिसेना॥

रस्ता चुकला, चुकले मी ही॥ धांवा बाबा साई॥ १॥

आप्त सोयरे सर्व सोबती।

संकट काळीं कुणी न येती॥

कुणी कुणाचे जगीं या नाही॥ धांवा बाबा साई॥ २॥

नांव अडकली मध्यावरती।

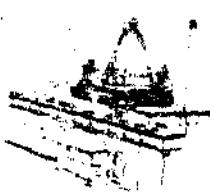
प्रचंड लाटा येतां दिसती॥

तारी प्रभु तूं या समयी॥ धांवा बाबा साई॥ ३॥

— सौ. शोभा देशपांडे

2/11, आगरकर नगर,

अलंकर टॉकीज नजीक, पुणे.

एक अविस्मरणीय यात्रा

— सौ. प्रमिला दत्तात्रेय आजगांवकर

१२/१००, उन्नत नगर क्र.-२,
गोरेगाव (पश्चिम), मुंबई-४०० ०६२.

बरेच दिवस शिरडीला जायचे जायचे चालले होते. तशी मी बरेच वेळा गेलेही आहे, माझे जावई श्री. रमाकांत राय हे बँकेत असून त्यांची पली म्हणजे माझी मुलगी मृणाल हिच्या नावे प्रवासी बसचा व्यवसाय आहे. दरवर्षी ते सर्व शिरडीस फेब्रुवारी महिन्यात जात असतात. १९८१ सालची गोष्ट, श्री. राय यांनी शिरडीस जाण्याचे ठरवले. त्यांचे सोबत मी, श्री. आजगांवकर (माझे पती), सौ. मृणाल मुलांसह असे आम्ही निघालो. श्री. राय व श्री. आजगांवकर हे पण निःसीम साईभक्त आहेत.

दादरहून रात्री ११।। ला बस सुटली व आम्ही नाशिकला पोचल्यावर दुसऱ्या दिवशी दुपारचे जेवण घेऊन ४ ला बस शिरडीस निघाली. १४/१५ मैल गेल्यावर गाडीत इतर प्रवासी होते, त्यांनी मुक्तीधाम पाहून मग शिरडीला जाण्याचा हट्ट धरला. पुन्हा मागे येऊन मुक्तीधाम पाहून ८।। ला रात्रौ बस सोडली. लवकर पोहचण्याच्या इराद्याने आडमागनि जाण्याचे ठरले. रस्ता खडीचा होता. डांबरी नव्हता. रस्ता पूर्ण निर्जन होता. आजुबाजूस वस्ती पण नव्हती. मागून एक माणूस 'गाडी थांबवा' असे ओरडत असतानाच गाडी बंद पडली. एक शुभ्रवेषधारी माणूस पुढे येऊन यांचेकडे विडी मागू लागला. यांच्याकडे सिगरेट पाकीट असल्याने त्यांनी सिगरेट दिली. लगेच तो काढेपेटी द्या म्हणाला. तिही दिली. श्री. राय तिथेच होते. त्यांनी विचारले (इतरांप्रमाणे प्रवासी समजून) कोठून आलात व कुठे जाणार आहात? तर तो माणूस म्हणाला, मी शिरडीस रहातो. मग श्री. रायनी त्याला आपल्या गाडीतून चला म्हटले. तो मनुष्य (ते तर साक्षात बाबाच होते) म्हणाला, अरे मी तुझ्याच गाडीत होतो, हुमच्या अगोदर मी शिरडीस जाणार, तुमची गाडी चालू होईपर्यंत मी इथेच थांबणार आहे.

गाडी दुरुस्तीचे काम चालू होते पण यश येत नव्हते. मध्यरात्री निर्जन ठिकाणी गाडी थांबल्याने दरोडेखोर केव्हा येतील याचा नेम नव्हता. त्यावेळी लुटालुटीचे प्रकार सर्वस घडत होते. सर्व भयभीत झाले होते. ती व्यक्ती एका दगडावर बसून सिगरेटचे झुरके मारीत होती. बाजूच्या दगडी बाकावर श्री. राय थोडे आडवे झाले. मनात श्री बाबांची करूणा भाकून, चुकलं माकलं क्षमा करा. मी शिरडीला पोचल्याबरोबर आपणास नारळ देतो. असे मनात म्हणत होते. तोच दगडावर बसलेल्या त्या व्यक्तीच्या तोंडून एकदम उट्गार आले, अरे साईबाबा काय शिरडीतच आहेत? इथे नाहीत. मी इथे व तू नारळ शिरडीत फोडणार काय? हे ऐकताच झोपेत असलेले श्री. राय धडपडत उठले व त्या व्यक्तीचे म्हणजेच श्री. बाबांचे पाय धरले. श्री. आजगांवकर यांनीही त्या व्यक्तीचे पाय धरले. मध्यंतरी श्री बाबा यांच्याबरोबर बरेच काही बोलत होते. गुरुवारचा उपास कर वगैरे. त्यानंतर नारळ सामानात बघितला पण मिळाला नाही. श्री. राय फार हिरमुसले झाले. हे पाहून बाबांनी नारळाचा १। रुपया मागून घेतला. पुन्हा रायना

बाबा म्हणाले, माझे ५। रु. दे. (दरमहा राय शिरडीस बाबांना ५। रु. दक्षिणा मनिअँडरने पाठवत असतात. यावेळी राहिले होते.) त्यातील एक रूपया श्री. बाबांनी यांना दिला व मोडू नका म्हणून बजावले. अद्याप तो रूपया आहे. नंतर या दोघांना श्री बाबा म्हणाले, आज इथे तुमचा घात होता. मी होतो म्हणून वाचलात. आता तुमची गाडी सुरु होईपर्यंत मी हलणार नाही. शिरडीला पोचल्याबरोबर दर्शन घ्या. तुम्ही पोचण्यापूर्वी मी तिथे शिरडीत आहे. तोपर्यंत मी व मुलगी सौ. मृणाल हिने त्यांचे दर्शन घेऊन नमस्कार केला होताच. मला ते म्हणाले, तुम्हास इथे मोठाच खतरा होता. माझी आठवण ठेवा.

नंतर एकदाची गाडी सुरु झाली. मागून 'हुत हुत' असा आवाज आला व बंद पडलेली गाडी अक्षरशः प्रेताला जीव यावा त्याप्रमाणे हळूहळू चालू लागली. आपण पायी चालावे त्याप्रमाणे आमची बस एकदाची शिरडीला पोहोचली. वाटेत काहीही अडचण आली नाही. गेल्याबरोबर एक म्हातारा काढी टेकीत आमच्या समोर आला. त्या रूपाने बाबांनी दर्शन दिले व आपले बोल खरे केले. आम्ही मनापासून नमस्कार करून प्रथम साईदर्शन घेतले. केवढे मोठे गंडांतर टळले होते. केवढी ही साईकृपा! अजूनही ती आठवण झाली की, डोक्यात अश्रू उभे राहतात.

धन्य मी शिरेश्वर पाहिले

धन्य मी शिरेश्वर पाहिले।
आनंदाचे गोड कापरे देहाने साहिले ॥

विशाल बाहू, सतेज कांती
पदस्थली त्या लिन शांती

पस्ताव्याचे लक्ष भाल त्या चरणावर राहिले ॥

प्रतिभेहून ही उल्कट प्रतिमा
शामलतेची प्रगट पौर्णिमा

कृतार्थतेचे अश्रू घळघळ गालांवर वाहिले ॥

श्री साईचे मंगल दर्शन
पावन झाले अवघे जीवन
वृथा, अहंता सोडून -तनमन साईमय जाहले ॥

— श्री. परशुराम मायोणकर
खोली क्र. २७८ १/४,
शिवाजी नगर, विक्रोक्ती पार्कसाईड,
विक्रोक्ती, मुंबई-७९.

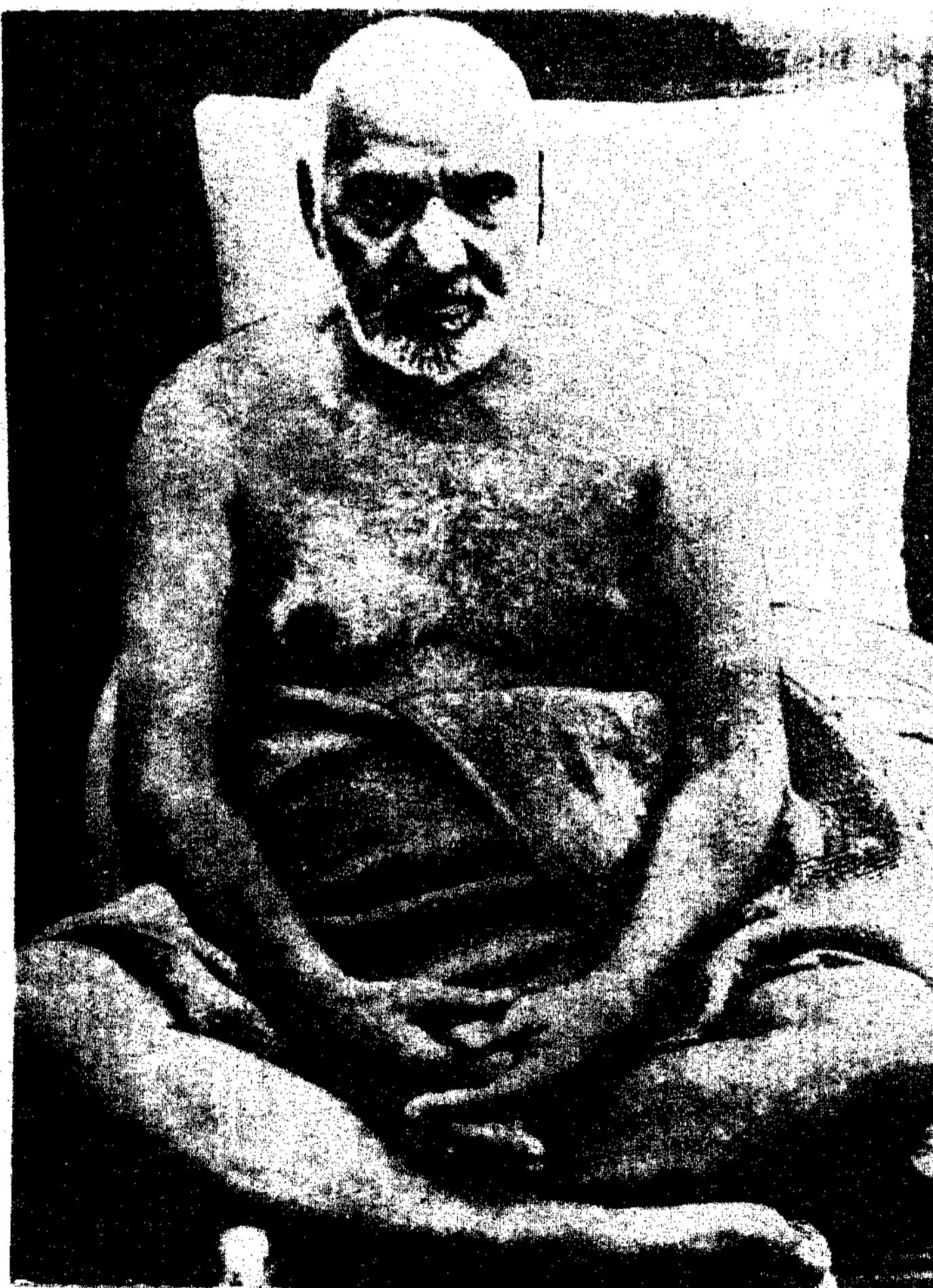
सार्वदरबारातील माणिक आणि मोती-१

श्री संत उपासनी महाराज

— सार्वनंद

श्रीसंत उपासनीमहाराज हे मूळचे अमरावतीचे. त्यांचे पूर्ण नाव काशीनाथ गोविंद उपासनी. अमरावतीला ते “गोविंद यू. सटाणेकर” या नावाने प्रसिद्ध होते. ते तिथे वैद्यकीय व्यवसाय करीत. विशेषतः खापडे कुटुंबियांत त्यांचा औषधोपचार चाले, म्हणून ते खापडे घराण्याशी परिचित होते.

श्रीउपासनी महाराजांचा जन्म नाशिक जिल्ह्यातील सटाणे गावी १५ मे १८७० साली झाला. बालपणापासूनच त्यांना अध्यात्माची ओढ होती व तत्त्वचिंतनाचे वेड होते. या

आत्मसाक्षात्काराच्या तळमळीनेच त्यांना घरातून बाहेर काढले गेले आणि त्यांनी तपश्चर्येची वाट चोखळली. सद्गुरुंच्या शोधार्थ असताना शिरडीच्या श्रीसाईबाबांची व त्यांची १९१० साली भेट झाली. साईबाबांच्या आजेवरूनच त्यांनी शिरडीला चार वर्षे काढली. साईनाथांच्या कृपेनेच सिद्धावस्था प्राप्त झाल्यावर अनेक ठिकाणी त्यांनी भ्रमंती केली व शेवटी या महापुरुषाचे पाय नगर जिल्ह्यातच शिरडीपासून अवघ्या ६ कि.मी. दूर अंतरावर असलेल्या साकुरी या खेडेगावी विसावले. त्यावेळी महाराजांनी गावाबाहेरील स्मशानात वास्तव्य केले. किंत्येक वर्ष या साकुरीची माहितीही कुणाला नव्हती. परंतु श्रीउपासनीबाबांनी येथे वास्तव्य करून या खेड्यास महत्व प्राप्त करून दिले.

श्रीउपासनीबाबांच्या विभूतिमत्त्वानेच साकुरी हे एक क्षेत्राचे स्थान बनले आहे. महाराजांच्या प्रभावामुळेच तेथेल्या स्मशानाचे वैकुंठ कैलासात रूपांतर झाले व आज ते एक महान सांस्कृतिक केंद्र आणि धर्मपीठ निर्माण झाले आहे.

साईबाबा उपासनीना नेहमी म्हणत,

“अरे, तुझामाझा युगानुयुगे त्रृणानुबंध आहे.”

गतजन्मी हे मुल्हेर येथे उद्घवस्वामी म्हणून वावरत होते. श्रीउपासनीमहाराजांनी शेवटपर्यंत गोणपाटाशिवाय दुसरे कोणतेही अंगवस्त्र वापरले नाही. बाबा महाराजांना रोज भिक्षेतील एक भाकरी पाठवित असत. साईबाबांनी त्यांची खूप कठोर परीक्षा घेतली व ते त्याला उतरले. उपासनीनी बाबांवर ‘जे साईनाथ महिमा स्तोत्र’ संस्कृतात रचले आहे, ते खरोखरीच श्रवणमधुर आहे. ते असे—

सदा सत्स्वरूपं चिदानन्दं कंदम् । जगत्संभवस्थानं संहारं हेतुम् ।

स्वभक्तेच्छ्या मानुसं दर्शयंतं । नमामी श्रं सद्गुरुं साईनाथम् ॥

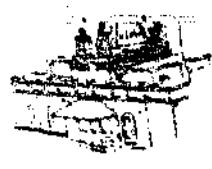
हे स्तोत्र गेली ५५ वर्षांपासून शिरडीस समाधीमंदिरात दुपरच्या आरतीच्या वेळी म्हटले जात आहे.

श्रीसाईबाबांच्या अंत्यसंस्काराचे पौरोहित्य उपासनीमहाराज आणि बाळासाहेब भाटे यांनी केले. श्रीसाईबाबांचा तेरावा दिवस भक्तांनी मोठ्या प्रमाणावर साजरा केला. हजारो लोक जेवण करून गेले तरी जेवणाचेवेळी केलेला लाडवांचा ढीग जशाच्या तसाच कायम राहिला होता! हा प्रकार पाहून सर्व भक्तांना श्रीबाबांच्या लीलेचे कौतुक वाटले होते. नंतर दोन महिने ते लाडू यात्रेकरूना प्रसाद म्हणून वाटण्यात येत होते.

श्रीसाईबाबांकडून प्राप्त झालेल्या दैवी गुणांचा पारमार्थिक वारसा श्रीउपासनीमहाराजांनी जतन केला आणि तोच वारसा पुढे त्यांच्या परमशिष्या श्रीसती गोदावरीमाताजींनी चालविला आहे.

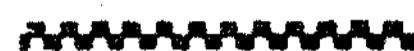
श्रीउपासनीमहाराजांनी सुरु केलेल्या भक्तीच्या चळवळीत श्रीमाताजींनी नवीन प्राण ओतले व तिला मोठीच चालना दिली. साकुरीच्या पावनभूमीतून उगम पावलेली भक्तीची गंगा आता दुथडी भरून वाहात असून अखिल विश्वास ती पावन करीत आहे. या भक्तीच्या चळवळीस आद्यप्रेरणा साईबाबांची होती, हे सत्य मात्र नजरेआड करता येणार नाही.

उपासनीमहाराज ह्यात असताना भारतभर त्यांनी संचार केला व सटाणा, नागपूर, सुरत आणि हैदराबाद या ठिकाणी आश्रमाच्या शाखांची स्थापना केली. कन्याकुमारी स्थान

आणि यज्ञसंस्था ही महाराजांच्या कार्याची व आश्रमाची लोकोत्तर वैशिष्ट्ये होत. उपासनीची प्रवचने 'उपासनी वाक्सुधा' या नावाने प्रसिद्ध आहेत. सुमारे पाच हजार पृष्ठांचा त्यांचा वाङ्मयीन संसार आहे. मोक्ष, मुक्ती, संत, सदगुरु, मनोनिग्रह इ. विविध विषयांवर त्यांनी आपल्या विचारांतून विवेचन केले आहे.

१९४१ साली श्रीउपासनीमहाराज साकुरी येथेच समाधिस्थ झाले.

सोडवा साई

सांपडले काळोखात साई
संशयाच्या गर्तेत सांपडले।
दिव्यत्वाने उजळा हे मन
राहो तेथे आत्मशांतीचे राज्य।

साईनाथा शरण असता मी तुला
का न दूर क्वावी माझी व्यथा।
काय मिळविले काय मिळवीन
जैसे कस्तूरी आणि हरीण।

मम चित्ता असता तुझा ठाव
कां न सुटावा पाश मोह?
मम चित्त काजळले
अंधकाराच्या गर्तेत सांपडले।

संशय मनीचा जाईना
गोचीडा सारखे चिकटले मना।
हे ही तूच दाविसी
परि का न चित्ता शमविसी।

बहू झाले हैरण मना
साई नको पाहू अंत माझा धावूनि येना।
पाठविते कोटी कोटी प्रणाम माझा
साईदेवा तो स्वीकारवा भक्तप्रेम काजा।

— सौ. मथुराबाई हिबारे
द्वारा डॉ. वाय.एन. हिबारे
सिंगारबाग , घर नं. १-८-२५,
बीदर, कर्नाटक- ५८५४०१.

घार हिंडे आकाशी लक्ष तिचे पिलापाशी

— श्री. शं.ग. सारंगधर

अ/८, 'साईकुटीर', लॉक नं. ५,
डहाणूकर वाडी, पांडुरंग माळुके मार्ग,
दत्त मंदिर रस्ता, कांदिवली (पश्चिम),
मुंबई-४०० ०६७.

दिल्लीमध्ये आमच्या बँकेचे ऑफिसर्स स्टाफ ट्रेनिंग कॉलेज होते. बँकेच्या भारतभरच्या शाखांतील ऑफिसर्सना येथे पाळीपाळीने ट्रेनिंगसाठी पाठविण्यात येत असे. ऑगस्ट-ऑक्टोबर १९८१ ला माझी येथील ट्रेनिंगसाठी निवड झाली होती. त्यावेळी घडलेल्या एका अविस्मरणीय घटनेची ही हकीगत.

या ट्रेनिंगचा कालावधी आठ ते दहा आठवड्यांचा असे. ट्रेनिंगसाठी आलेल्या ऑफिसर्सच्या निवासाची सोय कॉलेजलाच जोडून असलेल्या हॉस्टेलमध्ये करण्यात येत असे. आलेली ऑफिसर्स मंडळी गटागटाने रविवारी व सुटीच्या दिवशी दिल्ली व तिच्या आसपासची प्रेक्षणीय स्थळे पाहण्याचा कार्यक्रम आयोजित करीत. आम्हीही भाक्त नांगल, हरीद्वार-हृषिकेश पाहून झाल्यावर एका रविवारला जोडून आलेल्या दोन दिवसांच्या रजेत मथुरा, गोकुळ-वृदावन, आग्रा पाहून येण्याचा कार्यक्रम निश्चित करून निघालो. अशा सहलीसाठी दिल्लीहून खास बसेस सुटतात.

जाताना आम्ही गोकुळ-वृदावन पाहून आम्हाला गेलो. तेथील दोन दिवसांच्या वास्तव्यात ताजमहाल, दयाळबाग, आग्रा फोर्ट, फतेहपूरशिक्री आदि स्थळे पाहून झाल्यावर दुसऱ्या दिवशी संध्याकाळी दिल्लीला परतण्यासाठी निघालो.

वाटेत राहिलेले मथुरा पाहण्यासाठी बस चालवत्तने गाडी एका ठिकळणी उभी करून सर्वांना अर्ध्या तासात शहर पाहून परतण्यास बजावले. शहराची माहिती असणाऱ्या व्यक्ति बरोबर गटा-गटाने आम्ही शहर पाहण्यास निघालो. फिरत असताना माझी व बरोबरच्या मंडळींची चुकामूळे झाली. परतण्यासाठी दिलेली वेळ संपून गेली होती. दिवस मावळून आता अंधार पडणार होता. शहर अगदीच अपरिचित असल्याने आमची बस कुठे उभी होती हेच मला माहित नव्हते. त्यामुळे मी कुणाजवळ चौकशीहि करू शकत नव्हतो. क्षणाक्षणाला अंधार दाढू लागल्याने रस्त्याच्या दोन्ही बाजू कडील दुकानांतून व घरा-घरांतून दिवे उजळले जात होते. मी पर भांबावून गेलो होतो.

संकटे कधी एकटी थोडीच येतात! भरीसभर म्हणजे आग्याला भेट-वस्तु खरेदी करण्यात जवळचे पैसे संपून गेले होते. दिल्लीला परत जात असल्याने रिकाम्या ग्विश्याची चिंता नव्हती. पण आता या खाली झालेल्या खिश्यांनी मला गर्भगळीत करून सोडले.

संकट आले की देव आठवतो. मी तरी त्याला कुठून अपवाद असणार? मनोमनी सारखा श्रीबाबांचा धावा चालू होता. देहाने जरी मी मथुरेच्या रस्त्यावर असलो तरी मनाने मी शिरडीला समाधि मंदिरात पोहोचलो होतो. सावंकाळच्या धूपारतीची मंदिरात दाटी झाली होती. आर्त मनाने मी श्रीबाबांना, मला पटकन रस्ता सोपडावा, तोपर्यंत

बस सुटू नये म्हणून सारखा आळवीत होतो. दयाळू बाबांना घातलेली हाक व्यर्थ कशी जाईल?

तिकडे माझी गैरहजेरी माझ्या स्नेहांच्या व बसमधील परिचित उतारूंच्या लक्षात येताच त्यांनी बस-चालकाला थोडावेळ थांबण्याची विनंती करून ते माझ्या शोधासाठी बाहेर पडले. लवकरच त्यांची माझी रस्त्यात गाठ पडली. माझा जीव भांड्यात पडला. मला घेऊन ते बसवर आले.

संकट्यात सापडलेला भक्त कितीही दूर असो, तो श्रीबाबांच्या दृष्टिआड नसतो. ‘घार हिडे आकाशी लक्ष तिचे पिल्लांपाशी’. त्याचप्रमाणे श्री बाबा शिरडीत बसून भक्तांवर लक्ष ठेवून असतात. आईच्या कडेवरून निसटून धगधगत्या भट्टीत पडलेल्या लोहाराच्या पोरीला वाचविण्यासाठी द्वारकामाईतल्या पेटत्या धूनीत हात घालणाऱ्या श्री बाबांची किंवा भक्त काशिराम शिंप्यावर दरोडेखोरांनी हल्ला करताच द्वारकामाईत आरडा ओरड करून आपल्या भक्ताचे रक्षण करणाऱ्या श्री बाबांची लिला किती वर्णावी? या भक्त काशिराम शिंप्याचे दरोडेखोरांपासून नुसतं रक्षणच केले असे नव्हे तर सरकार दरवारचा मानसन्मान त्याला मिळवून देऊन त्याच्या जन्माचे कल्याण केले.

श्रीबाबांच्या या आणि अशाच असंख्य लीलांचे सदैव कृतज्ञतापूर्वक स्मरण ठेवून वाटचाल करणाऱ्या भक्तांच्या पाठीशी श्रीबाबा अखंड उभे आहेत! फक्त दृढ श्रद्धा आणि सबूरी हवी. एवढीच श्री बाबांची भक्तांकडून अपेक्षा.

* * * * *

तुमचा मी भार वाहीन सर्वथा....

— श्री. विजय आत्माराम परब

१८३, भारत नगर,

कुंभार वाडा, धारावी,

सायन, मुंबई-४०० ०१७.

१५ जुलै १९८६ रोजी घडलेली ही सत्यघटना. आम्ही पती-पत्री नेहमी पहाटे उठून, श्री बाबांची पूजा वगैरे आटोपून, सकाळी ९ वाजता कामावर निघून जातो. आमच्या घरी कोणीही नसते. या संधीचा फायदा घेऊन व आमच्या घरावर पाळत ठेवून काही चोरांनी आमच्या दरवाजाची कडी तोडली. शेजारी माणसे राहत असतानाही दिवसा दरवाजाची कडी तोडली गेली, हे शेजारील कोणासही माहित नव्हते. चोरांनी दुपारच्यावेळी आमच्या दरवाजात उभे राहून, बोलण्याचा बहाण करून, कडी तोडली. शिवाय शेजारील बायका-माणसांना ‘क्या देखता है?’ अशा प्रकारचा दमही भरला. दरवाजावर पडदा असल्यामुळे कडी तोडलेली शेजारील माणसांना दिसली नाही की चोर म्हणून कुणालाही चोर निघून जाईपर्यंत त्यांच संशय आला नाही.

संध्याकाळी शेजारच्या एका बाईने दरवाजा पाहिला तर दरवाजाची कडी तोडलेली दिसून आली. तेव्हा सर्वांना कळले की, दुपारी जे दरवाजावर बोलत उभे होते, ते चोरच होते. त्यांनीच ती दरवाजाची कडी तोडली होती. आम्ही दोघं पती-पती रात्रौ अकरा वाजता घरी आलो तेव्हा आम्हाला सर्व काही समजले. दुपारी बाराच्या सुमारास ही घटना घडली. त्यावेळेपासून रात्रौ अकरा वाजेपर्यंत म्हणजे आम्ही घरी येईपर्यंत आमचा दरवाजा रस्त्यानजिक व कडी तोडलेल्या परिस्थितीत असतानाही आमच्या घरातील कोणतीही वस्तू चोरीस गेली नाही की चोरांनी कोणतीही वस्तू चोरून नेली नाही. चोर चोरी केल्याशिवाय कसे निघून गेलेत ते श्री बाबांनाच ज्ञात! मी बाबांचा भक्त आहे. आमच्या दरवाजात बाबांचे शिरडीवरून आणलेले तोरण बांधलेले आहे. शिवाय बाबांची उदी दरवाजात लहान पुरचूंडीत बांधून ठेवलेली आहे. असे असताना चोर घरात प्रवेश करतीलच कसे? बाबांनी आपल्या भक्ताची काळजी वाहून आपल्या वचनाची सत्यता पटवून दिली.

प्रयत्नांची शिकस्त हीच खरी परमेश्वरी पूजा

— श्री. सुरेश लक्ष्मण आयरे

३१/१०८१, शितल इमारत,

सुभाष नगर, चेंबूर,

मुंबई-४०० ०७१.

प्रत्येक माणसामागे एक अदृश्य शक्ती कार्यरत असते. एवढेच की, ती आपल्याला दिसत नाही. परंतु ती जाणवते हे नक्की!

पाच वर्षांपूर्वीची गोष्ट! मी त्यावेळी कॉलेजमध्ये शिकत होतो. घरची परिस्थिती अगदी बिकट होती. त्यामुळे कुठेतरी नोकरी करणे हे माझ्या दृष्टीने आवश्यक होते. शिकायची खूप इच्छा होती. परंतु नोकरी शिवाय हे शक्य नव्हते. नोकरी मिळणेही फार कठीण होते. मिळेल ते काम करण्याची माझी तयारी होती.

आमच्या कुटुंबाची चिंता वाहणारे जवळपासचे असे नातेवाईक कुणी नव्हते. समाजात माझी थोडीफार ओळख होती. एका मित्राने माझ्यासाठी नोकरी पाहिली. मी अर्ज लिहून दिला. त्यानंतर मालकाने मला मुलाखतीसाठी बोलावले. मुलाखतीच्या पूर्वी दोन मित्र मला शिर्डीला घेऊन गेले. मी प्रथमच शिर्डीला जात होतो. बाबांबदल खूप काही ऐकले होते, वाचले होते. परंतु प्रथमच शिर्डीला जाऊन बाबांच्या समाधीचे दर्शन घेतले व नोकरी मिळण्यासाठी बाबांना साकडे घालून आम्ही मुंबईला परतलो.

शिर्डीवरून आल्यानंतर दोन दिवसांनी मला मुलाखतीसाठी बोलावण्यात आले. मनात साईबाबांचे नामस्मरण चालू होते. मुलाखतीत उत्तीर्ण होण्याची शक्यता फारच कमी होती. कारण त्या कामाचा मला कोणताच अनुभव नव्हता. शिवाय माझे इंग्रजीचे ज्ञानही बेताचेच होते. म्हणून आशा बाळगणेही चुकीचे होते. परंतु बाबांवर श्रद्धा होती.